

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КАПЛУНСЬКА ІРИНА ВІКТОРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри фінансів
і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент
Л.В. Юрчишена
«___» _____ 2022 р.

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В
УМОВАХ КРИЗИ**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:

Л. В. Юрчишена, доцент кафедри
фінансів і банківської справи,
канд. екон. наук, доцент

_____
(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/ за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2022

АНОТАЦІЯ

Каплунська І. В. Управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи. Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

У роботі визначено основи управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи. Обґрунтовано методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства. Проведено діагностику фінансової стійкості підприємств промисловості. Проаналізовано фінансову стійкість ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019-2021 рр. Здійснено інтегральну оцінку фінансової стійкості підприємства. Визначено напрями вдосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи. Запропоновано моделювання впливу факторів на забезпечення фінансової стійкості.

Основним науковим результатом дослідження є розроблена концепція управління фінансовою стійкістю підприємств, метою якої є досягнення структури капіталу, за якої буде гарантований достатній рівень ліквідності й платоспроможності, ріст результативності та ефективності діяльності в умовах допущеного ризику.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансовою стійкістю, типи фінансової стійкості, фінансовий стан підприємства, концепція управління.

80 с., 18 табл., 10 рис., 7 дод., 61 джерело.

SUMMARY

Kaplunsk I. Management of financial stability of enterprises in crisis conditions. Specialty 072 Finance, Banking and Insurance. Educational program «Finance, Banking and Insurance». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The work defines the basics of managing the financial stability of the enterprise in crisis conditions. Methodological approaches to assessing the financial stability of the enterprise are substantiated. Diagnostics of the financial stability of industrial enterprises was carried out. The financial stability of «Agrana Fruit Ukraine» for 2019-2021 was analyzed. An integral assessment of the financial stability of the enterprise was carried out. The areas of improvement of the management system of the financial stability of enterprises in the conditions of the crisis have been determined. Modeling of the influence of factors on ensuring financial stability is proposed.

The main scientific result of the study is the developed concept of managing the financial stability of enterprises, the goal of which is to achieve a capital structure that will guarantee a sufficient level of liquidity and solvency, the growth of performance and efficiency of activities in conditions of permitted risk.

Key words: financial stability, management of financial stability, types of financial stability, financial state of the enterprise, concept of management.

80 pp., 18 tables, 10 figures, 7 appendices, 61 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ	9
1.1 Теоретичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи	9
1.2 Методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	29
2.1 Діагностика фінансової стійкості підприємств промисловості	29
2.2 Аналіз фінансової стійкості підприємства	37
2.3 Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства	44
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ	52
3.1 Концепція управління фінансовою стійкістю підприємств	52
3.2 Моделювання впливу факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств	58
3.3 Інструменти управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи	66
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	83

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ФСП – фінансова стійкість підприємства

УФСП – управління фінансовою стійкістю підприємства

МУФСП – механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

ВСТУП

Актуальність теми. Найважливішою характеристикою фінансової складової діяльності підприємства є його фінансова стійкість. За наявності абсолютної фінансової стійкості у підприємства є перевага над іншими підприємствами тієї ж сфери у отриманні кредиту, у виборі постачальників, залученні інвестицій.

Першочергова роль аналізу фінансової стійкості полягає у тому, щоб вчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності підприємства. Необхідно розібратися в структурі розподілу активів і пасивів і знайти резерви для поліпшення фінансового стану підприємства. Таким чином, оцінка фінансової стійкості підприємства є одним із найважливіших етапів аналізу фінансового стану підприємства.

Сьогодні фінансова стійкість підприємств має велике значення для економічного розвитку країни. Одним з ключових факторів є прийняття єдиної методики оцінки фінансової стійкості підприємства. Це особливо важливо в умовах кризових явищ в економіці всього світу і необхідності забезпечення достовірною інформацією всіх учасників фінансового ринку. Саме тому управління фінансовою стійкістю є актуальним та важливим питанням.

Основні теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як: Л.О.Бакаєв, Т.Г.Бень, Є.Ф.Брігхем, І.О.Бланк, Н.І.Богомолова, О.А.Воротилова, І.П.Гнеушева, Б.Є.Грабовецький, Л.В.Домбровська, О.В.Кендюхов, О.С.Козлова, В.М.Родіонова, Г.В.Савицька, Є.М.Сич, В.П.Яновська та інших.

Питання пріоритетних напрямів щодо управління фінансовою стійкістю підприємств також неодноразово висвітлювалися в науковій літературі, проте враховуючи глобалізаційні процеси та світові економічні зрушення дане питання потребує постійного дослідження.

Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою

стійкістю підприємств в умовах кризи.

Відповідно до поставленої мети у даній кваліфікаційній роботі розглянуто такі **завдання**:

- визначити основи управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи;
- обґрунтувати методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства;
- здійснити діагностику фінансової стійкості підприємств промисловості;
- провести аналіз фінансової стійкості підприємства;
- здійснити інтегральну оцінку фінансової стійкості підприємства;
- запропонувати концепцію управління фінансовою стійкістю підприємств;
- оцінити вплив факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств за допомогою моделювання;
- визначити інструменти управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи.

Об’єктом дослідження в кваліфікаційній роботі є економічні відносини, які виникають у процесі оцінки, аналізу та управління фінансовою стійкістю підприємства.

Предметом дослідження є процес управління фінансовою стійкістю підприємства як основа його ефективного функціонування.

Методи дослідження ґрунтуються на застосуванні загальнонаукових та часткових прийомів і способів. Для уточнення категорії «фінансова стійкість», у роботі використано методи аналізу та синтезу, абстракції та конкретизації, індукції та дедукції. Для обробки статистичних даних щодо діяльності підприємств галузі, а також діяльності конкретного досліджуваного підприємства використано статистичні методи обробки інформації: зведення та групування; вибіркового спостереження. Метод логічної аргументації було використано задля визначення інструментів управління стійкістю в кризових

умовах. Комплексний всебічний аналіз фінансової стійкості з урахуванням усіх її властивостей проводився на основі системного підходу. Проведення розрахунків проводили з використанням можливостей сучасної комп'ютерної техніки, технології та програмних продуктів.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

Теоретичною та методологічною основою роботи стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно фінансової стійкості підприємств, законодавчі та нормативні акти, звітність підприємства, статистична інформація.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, надані в кваліфікаційній роботі, є основою для управління фінансовою стійкістю підприємств. Запропоновану концепцію управління фінансовою стійкістю можна використовувати як у діяльності досліджуваного підприємства, так і в інших підприємствах України.

Результати дослідження можна використовувати у навчальному процесі при викладанні дисциплін відповідного спрямування.

Новизна одержаних результатів дослідження полягає в узагальненні теоретико-методичних основ фінансової стійкості підприємств та розробці практичних рекомендацій щодо управління нею у ТОВ «Агрона Фрут Україна». Висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовані в роботі полягають в наступному:

удосконалено:

- поняття «фінансова стійкість підприємства», «управління фінансовою стійкістю підприємств» на підставі узагальнення визначень провідних вітчизняних науковців;

- концепцію забезпечення фінансової стійкості підприємства;

набуло подальшого розвитку:

- проведено діагностику фінансової стійкості підприємств промисловості;
- запропоновано практичні рекомендації щодо організації управління фінансовою стійкістю для ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи доповідалися автором, обговорювалися й позитивно оцінені на наукових і науково-практичних конференціях, опубліковані у вигляді фахової статті «Концептуальний підхід до забезпечення фінансової стійкості підприємства» у журналі категорії «В» «Ефективна економіка».

Положення, що виносяться на захист:

- запропоновано власне розуміння понять «фінансова стійкість підприємства» та «управління фінансовою стійкістю підприємства»;
- проведено інтегральну оцінку фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна»;
- оцінено вплив факторів фінансову стійкість підприємств за допомогою моделювання;
- запропоновано концепцію вдосконалення забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 61 найменування, 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

1.1 Теоретичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи

У ринкових умовах, що характеризуються зростаючою конкуренцією, запорукою виживання та стабільного функціонування компанії є її фінансова стійкість (далі – ФСП) [55].

Серед вчених не існує єдиного визначення поняття «фінансова стійкість». Фінансову стійкість через призму фінансової спроможності досліджує Omeri [55], зазначаючи, що в умовах кризи і створення додаткових можливостей менеджмент має гнучко підходити до перерозподілу ресурсів. Saungweme [2] розглядає здатність підтримувати фінансову стійкість шляхом диверсифікації доходів; такого ж підходу притримано і попередніх працях [52], виокремлено критерії фінансової стійкості, що пов'язані із ресурсними показниками, здатністю створювати ціннісні пропозиції для генерування грошових потоків суб'єкта господарювання та формування позитивного фінансового результату.

Zabolotnyy S., Wasilewski M. [59] визначають концептуальний підхід до фінансової стійкості в основі якого закладено здатність менеджерів підприємства балансувати між ризиком і прибутком, визначено неоднозначність впливу факторів вартості та платоспроможності на забезпечення фінансової стійкості. При цьому дослідниками було виявлено позитивний вплив балансування комбінації факторів на рівень фінансової стійкості. Факторного підходу до управління фінансової стійкості дотримувався також Масленніков Є.І. [37], при цьому виокремлював інтеграційні, адміністративні, виробничі та інноваційні чинники.

Стрішенер О. визначає фінансову стійкість як узагальнюючий показник оцінки [43], що формується під впливом сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, свідчить про плато- і кредитоспроможність

підприємства, в умовах зростання капіталу та мінімальному ризику [43].

Конкурентні переваги підприємства через призму фінансової стійкості розглядають Бугай В.З., Резанов Е.О. [8], визначають її як стан, що досягається через здатність маневрувати грошовими коштами для забезпечення безперервності виробництва та покриття фінансових зобов'язань.

Представлене визначення ФСП максимально точно описує та характеризує сучасну поведінку компаній на ринку та завдання акціонерів компанії. Вирішення поставлених завдань під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, і навіть комерційних ризиків дає можливість компанії зберегти чи поліпшити власну фінансову стійкість.

У сучасній економічній літературі поняття ФСП розглядають за такими напрямками:

- як своєрідне перевищення доходів над витратами, що сприятиме наявному та стабільному формуванню джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства;
- як стан організації, що характеризується мінімальним рівнем фінансового ризику, пов'язаного із структурою загального капіталу, що є в розпорядженні компанії в певний момент часу і має суттєвий вплив на можливості її розвитку;
- як здатність організації в повному обсязі та у визначені строки виконувати фінансові зобов'язання, тобто ототожнюється з платоспроможністю та ліквідністю [41, с. 152].

Багатогранність підходів до сутності поняття «фінансова стійкість» та дослідження його з різних позицій потребує обґрунтування власного розуміння поняття як комплексна інтегральна характеристика фінансового стану підприємства, його спроможність мобілізувати фінансові ресурси під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів в умовах мінливого ризику для здійснення підприємницької діяльності, здатність формувати позитивні фінансові результати та збільшувати сукупну вартість бізнесу.

Взагалі, визначення ступеня ФСП необхідно базувати на розрахунку коефіцієнтів, показників, які дозволяють оцінювати не лише рівень цього індикатора, а й потенціал, ресурси її зміцнення, що дасть можливість сформулювати перспективні стратегії для її розвитку.

У літературі зустріти різні концепції мети підприємства. Існує три основних підходи: традиційний (неокласичний), управлінський та поведінковий підхід.

У традиційній (неокласичній) теорії передбачається, що основною метою функціонування компанії є максимізація прибутку. Відносячи так зрозумілу мету до очікувань власників, вона дуже часто приймає форму максимізації чистого прибутку, пов'язаного з вартістю власного капіталу, тобто максимізації норми прибутку на капітал.

Власники зацікавлені у високій нормі прибутку на капітал. Однак у цього підходу є деякі недоліки, серед яких: вимірювання очікуваних ефектів на основі очікуваного балансового прибутку.

Зазвичай передбачається, що майбутній стан є функцією поточного стану та минулої переоцінки очікуваної норми прибутку на капітал, що збільшує ризик, якщо зміни на підприємстві не враховуються. Крім того, є проблеми з цією оцінкою бухгалтерського характеру щодо визначення величини чистого прибутку. Також застосовуються різні правила господарського обліку, що унеможлиблює порівняння категорій прибутку.

У свою чергу, згідно з управлінськими теоріями, передбачається, що основною метою функціонування компанії в умовах ринкової економіки є максимізація доходу для власників, яку часто ототожнюють з максимізацією ринкової вартості компанії, збільшеної на дивіденди. Власники, залучаючи капітал, надають у розпорядження компанії частину свого поточного багатства з метою його примноження. Мета, що розуміється таким чином, враховує ризик і зміни в очікуваному доході підприємства з часом.

Поведінкові теорії припускають вжиття заходів для забезпечення того, щоб очікування всіх зацікавлених сторін компанії були задоволені. Надання важливої

ролі стейкхолдерам (згідно з поведінковою теорією) сприяє вживанню компанією таких дій, які можуть вплинути на її позитивне сприйняття в середовищі, що, у свою чергу, підвищить її конкурентні позиції та перетвориться на фінансовий успіх. Спірним питанням залишається можливість відповідати очікуванням усіх стейкхолдерів компанії одночасно. Здається майже неможливо виправдати всі очікування без конфлікту.

Фінансово стабільне підприємство - це таке, яке продовжує функціонувати за призначенням, незважаючи на збої. Воно здатне витримувати потрясіння, постійно залишаючись на шляху розвитку.

Фінансова стійкість дозволяє підприємству повноцінно виконувати економічні функції, пов'язані із залученням капіталу, здійсненням його розподілу та цільового використання в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності. Зберегти фінансову стабільність можливо лише завдяки ефективній та дієвій системі саморегуляції. Така система повинна характеризуватися можливістю усунення відхилень від прийнятих підприємством стандартів у потрібний спосіб, у потрібний час і з найменшими витратами [29].

Для збереження або підвищення фінансової стійкості підприємства необхідно постійно оцінювати вплив чинників, що обумовлюють зміну його рівня, виявляти позитивні та негативні тенденції розвитку.

Наявність потенціалу фінансової стійкості суб'єкта господарювання [60] в умовах фінансової кризи, що обумовлена чинниками зовнішнього середовища, руйнівними наслідками для бізнесу в період Covid-19 та їх посиленням у зв'язку з активними бойовими діями в Україні є індикатором стійкості, здатністю підтримувати бізнес-активність та конкурувати в умовах невизначеності. Зазначені аспекти посилюють проблематику дослідження.

Політика управління ФСП є сукупністю дій управлінського персоналу компанії, яка представляє собою забезпеченість стійкості фінансового стану компанії в майбутній перспективі за рахунок того, що є висока частка власного капіталу в загальній структурі джерел фінансових ресурсів.

Управління ФСП направлене на те, щоб вирішувати в більшій мірі

короткострокові проблеми. У таких умовах поширена зміна завдань, пріоритетних напрямків діяльності, рішень, наслідок представлений недосконалістю структури показників ФСП, зниженням її рівня. Саме тому у компанії необхідно надати перевагу стратегічному управлінню ФСП.

Систему саморегулювання також можна визначити як систему попередження, для якої відправною точкою може бути, наприклад, системний аналіз фінансових показників. З практичної точки зору найбільш доцільним видається побудова системи саморегуляції, що відповідає ідеї системи раннього попередження про загрози. На рис. 1.1 наведено фактори, що впливають на ФСП.

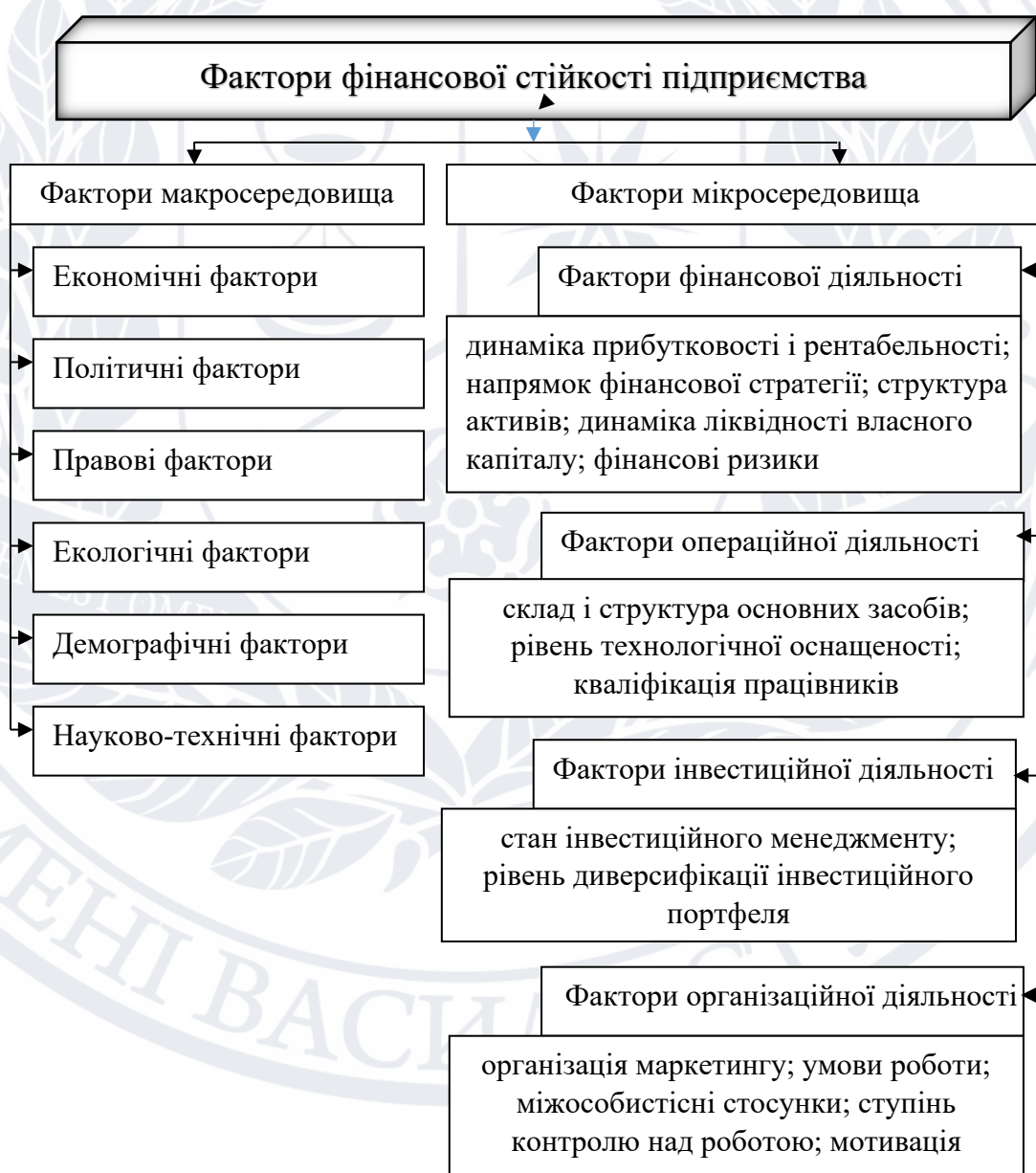

Рисунок 1.1 – Фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Джерело: складено автором самостійно

Як видно з рис. 1.1 на ФСП впливають фактори макро- та мікросередовища.

Ковалева К.С. виділила основні класифікаційні ознаки фінансової стійкості.

1. За характером виникнення:

- нормативна фінансова стійкість, яка закладена у фінансовому плані на рік. Основою управління ФСП є фінансове планування у компанії;
- абсолютна фінансова стійкість, яка фактично досягнута в поточному періоді за відсутності відхилень від розробленого плану розвитку. Це означає, що якщо високий показник ФСП досягають за рахунок порушення обраної довгострокової стратегії, то такий розвиток призводить до неплатоспроможності компанії. Таким чином, для того, щоб досягнути високих цілей довгострокового розвитку необхідно вміти знехтувати миттєвою вигодою.

2. За способами управління виділяють:

- прогресивна фінансова стійкість, при якій проводиться більш досконала політика, ціллю якої є завойовування певного нового ринку. Також є висока частка позикового капіталу, що використовується ефективно;
- консервативна фінансова стійкість, при якій здійснюється більш обережна політика, при мінімальному обсязі позикових коштів і операцій з мінімальним ризиком.

3. За корисністю фінансова стійкість буває:

- активна, при якій виконуються завдання довгострокового розвитку компанії та покращуються фінансові результати діяльності;
- пасивна, при якій зосереджується своя увага на вирішенні більш загальних завдань і не передбачає втручання в розвиток виробництва [Ковалева].

В умовах сучасної нестабільної ситуації на ринку, карантинних та конкурентних умов, фінансово стабільні підприємства завжди зможуть успішно конкурувати за умов швидкоплинних змін світу. Саме тому ФСП потрібно управляти.

Політика управління ФСП є сукупністю дій управлінського персоналу

компанії, яка представляє собою забезпеченість стійкості фінансового стану компанії в майбутній перспективі за рахунок того, що є висока частка власного капіталу в загальній структурі джерел фінансових ресурсів.

Управління ФСП направлене на те, щоб вирішувати в більшій мірі короткострокові проблеми. У таких умовах поширена зміна завдань, пріоритетних напрямків діяльності, рішень, наслідок представлений недосконалістю структури показників ФСП, зниженням її рівня. Саме тому у компанії необхідно надати перевагу стратегічному управлінню ФСП.

Верна В.В. під управлінням ФСП розуміє діяльність управлінців компанії щодо забезпечення стійкості фінансового стану компанії у майбутній перспективі через високу долю власного капіталу у загальній структурі джерел фінансування [12].

Як зазначає Божко В.П., управління ФСП потрібно розуміти як системний процес фінансової діяльності, що спрямовується на забезпеченість здатності підприємств погашати власні зобов'язання у відповідні періоди, забезпеченість зростання дисконтованих доходів та фінансової рівноваги [7, с.35].

Управління ФСП розглядається Гурджиян А.А. як цілеспрямований вплив на фінансове становище підприємства у конкретному напрямку для досягнення поставленої мети при найменших витратах.

Відповідно, під управлінням ФСП в кризових умовах Гурджиян А.А. розуміє заходи, спрямовані на розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення умов постійного функціонування та розвитку організації під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів [18, с. 50].

Отже, виходячи, з розглянутих вище визначень поняття «управління фінансовою стійкістю підприємства», необхідно запропонувати власне визначення. На нашу думку, це є система принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, щодо процесу забезпечення постійного зростання результату діяльності, збереження платоспроможності та кредитоспроможності, підтримання фінансової рівноваги та збільшення сукупної вартості бізнесу.

Управління фінансовою стійкістю в умовах кризи можна розглянути з позиції різних підходів: процесного, структурного, системного.

Так, при розгляді управління фінансової стійкості як процесу, Гурджиян А.А. виділив такі етапи:

- планування ФСП;
- організація оперативного управління ФСП;
- аналіз фінансової ситуації у компанії з метою вироблення управлінських рішень;
- ухвалення управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління ФСП [18, с. 47].

Структурний підхід передбачає, що ефективність УФСП залежить від працездатної організаційної структури управління з конкретним розподілом між структурними підрозділами функцій та повноважень, а також наділенням підрозділів певною відповідальністю за прийняті рішення.

На нашу думку, управління ФСП в кризових умовах потрібно аналізувати з аспектів системного підходу.

По-перше, системний підхід можна представити єдністю структури та процесу управління з виділенням сукупності управлінських впливів суб'єкта на об'єкт. Керований об'єкт – стійкість фінансів, що визначають не абсолютні значення складників балансу, а структурою.

Суб'єктом управління можна вважати фінансову службу компанії, яка, аналізує отримані дані та проводить розробку заходів стосовно підвищення рівня ФСП, та має утримувати її в рамках оптимальних значень.

По-друге, відповідно до зазначеного підходу сама компанія представляється як виробнича система, під якою розуміють структурні елементи основних підсистем (вхід, процес, вихід, зворотний зв'язок), що у ланцюжку причинно-наслідкових взаємозв'язків процесу функціонування системи у межах усвідомленого вибору відносин взаємозалежності із зовнішнім середовищем.

Оскільки компанія є системою, то параметри її ФСП формуються під впливом сукупності чинників.

Системі управління ФСП необхідним є врахування елементів, що відповідальні за управління зміною внутрішніх та зовнішніх факторів, а також аналізують їх вплив на отримані результати [18, с. 49].

Сутність і зміст механізму управління ФСП можна розкрити через функції, які забезпечують досягнення мети та виконання комплексу завдань даного механізму.

На рис. 1.2 наведено основні функції механізму управління ФСП.

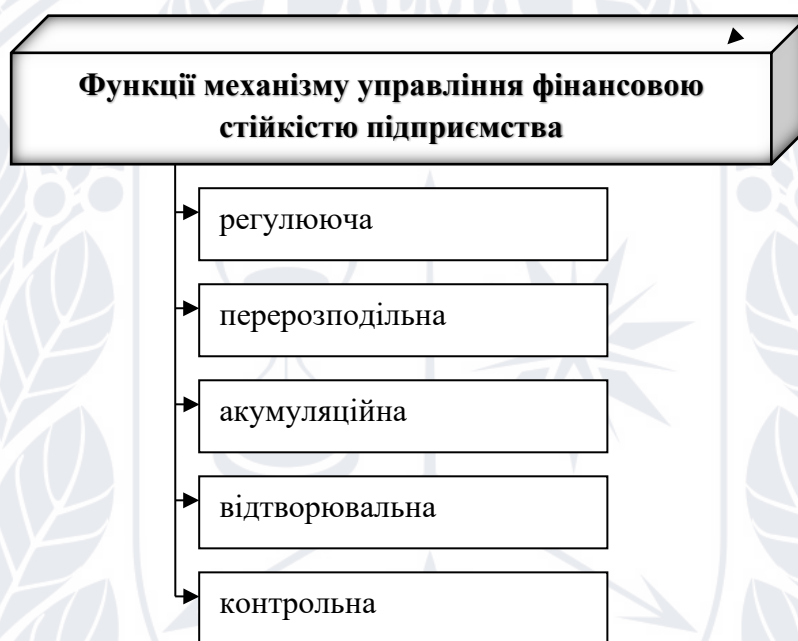

Рисунок 1.2 – Функції механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: складено автором на основі [40]

Функції акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів - це функції, які показують сутність механізму фінансування, а функції регулювання (управління) та контролю - функції, які відносять до механізму розподілу та впливають на ефективне досягнення основної цілі механізму управління ФСП.

Суть акумуляційної та перерозподільної функції полягають у тому, що механізм управління ФСП дозволяє раціонально залучити (акумулювати), розподілити (перерозподілити) та використати фінансові ресурси за інвестиційними проєктами, які в рамках інвестиційного портфеля мають забезпечити максимальне збільшення вартості компанії, при врахуванні

стратегічної оцінки ФСП [40].

Механізм управління ФСП виконує регулюючі (управлінські) функції, які традиційно представлені: плануванням, організацією, координацією, мотивацією та контролем.

Функція планування реалізується у плануванні цільового рівня ФСП, який, залежно від фінансового потенціалу підприємства та кон'юнктури факторів зовнішнього середовища, може або відповідати поточному рівню ФСП, або значно його перевищувати.

Після того, як завершилась функція планування необхідно реалізувати організаційну функцію. Нею забезпечується узгоджена взаємодія функціональних структур компанії задля того, щоб досягнути запланований (цільовий) рівень ФСП. Цією функцією передбачено кількісну визначеність та узгодженість залучення та розподілу фінансових ресурсів у просторі та часі. Організація в управлінні ФСП – це об'єднання співробітників компанії, для спільної реалізації програм заходів щодо досягнення певного рівня фінансової стійкості, на основі сформованого механізму управління.

Функцією координації передбачена координація дій всіх підрозділів компанії для того, щоб ефективно досягнути цілі механізму управління ФСП. Діяльність підрозділів компанії необхідно скоординувати, як у горизонтальному так і вертикальному напрямку, тобто необхідно звернути увагу на тісність горизонтальних та вертикальних зв'язків, при цьому цілі підрозділів не мають суперечити одна одній [40].

З функцією координації тісно переплітаються функція мотивації та стимулювання, якими передбачено розробляти і впроваджувати систему заохочення працівників за те, що досягнули стратегічних цілей компанії. Системою заохочення передбачено використання таких інструментів як: премія, бонус, види заохочень, соціальний пакет, пільги тощо.

І, нарешті, контрольна функція, виражена на завершальному етапі процесу управління ФСП, передбачає здійснення безперервного контролю за проведенням розроблених заходів, щоб підвищити рівень ФСП, та, при потребі,

проводити сукупність оперативних координуючих та коригувальних управлінських впливів. Окрім цього, важливий вплив має визначення оцінки ефективного впливу реалізованих заходів, яку здійснюють шляхом зіставлення отриманих результатів та понесених витрат.

У результаті оцінки ефективності реалізованих заходів здійснюється розрахунок досягнутих (фактичних) значень.

Механізм управління ФСП є частиною загальної системи управління підприємством, який у свою чергу, має певні складові, що наведені на рис.1.3.

Рисунок 1.3 – Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: складено автором на основі [33, с.679]

ФСП слід розглядати як допустимий інтервал коливань показників, які

оцінюють фінансовий стан підприємства в умовах мінливості зовнішнього середовища, особливо в умовах кризи, тому управління фінансовою стійкістю значно знижує ризики діяльності організації. При даному підході ФСП відображає рівень ризику його діяльності залежно від величини позикового капіталу та дозволяє оцінити ймовірність порушення зобов'язань за розрахунками.

Отже, у першому пункті визначено сутність дефініцій «фінансова стійкість» та «управління фінансовою стійкістю підприємства», розглянуто основні функції, фактори впливу на управління фінансовою стійкістю та складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

1.2 Методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства

Оцінка ступеня ФСП базується на розрахунку системи варіативних наборів коефіцієнтів, що дозволяють оцінювати як рівень індикатора ФСП, так і потенціал, визначати ресурси задля його зміцнення, що дасть можливість сформулювати стратегічні напрямки розвитку бізнесу.

Методичні підходи до визначення ФСП, як зазначила Козлова О.С., об'єднують у три групи:

1. Основою коефіцієнтного підходу оцінки ФСП є обчислення та аналіз сукупності фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення ФСП, використовуючи фінансові коефіцієнти вважається самим розповсюдженим [32, с. 915].

2. Основою агрегатного підходу на визначенні ФСП є агрегати. Таким методичним підходом користуються як додатковим варіантом до вищенаведеного методу через те, що є 4 типи поточної ФСП [32, с. 915].

3. Інтегральний підхід дозволяє комплексно оцінити рівень ФСП. Є необхідність його використовувати на практиці, особливо в період кризи економічної системи, коли з минулими господарськими зв'язками підприємств розривають та встановлюють нові зв'язки з партнерами, зацікавленими у достатній ФСП. Показники ФСП у межах такого підходу дають характеристику

стану і структурі активів компанії, а також забезпечення їх джерелами покриття [32, с.917].

Чемчикаленко Р.А. зауважив, що у практиці класичного фінансового аналізу з метою визначення рівня ФСП використовують чотири групи методів:

1) розрахунок абсолютних показників ФСП (власного оборотного чи робочого капіталу, обсягу прибутку та маржинального доходу тощо). Є можливість вказані показники поліпшити за рахунок того, щоб усунути необхідність розраховувати маржинальний дохід, тому що він є складником коефіцієнту, який характеризує можливості забезпечити позитивні фінансові результати у майбутньому. Також вказані показники доречно було розбавити різноманітними кількісними і якісними показниками: частина ринку, яку займає компанія, темп приросту ринку в попередні 3 періоди, експертна оцінка напрямів і темпів розвитку ринку. Саме за допомогою вказаних показників можна оцінити довгострокову ФСП;

2) розрахунок фінансових коефіцієнтів. Сьогодні в процесі оцінки ФСП використовують до двох десятків показників.

Серед коефіцієнтів ФСП найбільш вживаними є коефіцієнт автономії, фінансової залежності, фінансового ризику, маневреності власного капіталу, структури покриття довгострокових вкладень, довгострокового залучення коштів, фінансової незалежності капіталізованих джерел, порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості, виробничого, фінансового та виробничо-фінансового левериджу (важеля), ефекту фінансового левериджу тощо.

Більшість із вищевказаних показників характеризують поточну ФСП.

При цьому перші чотири дублюють один одного й характеризують структуру капіталу за джерелами його походження, а наступні три – за часом використання капіталу. Поріг рентабельності значно корелює із запасом ФСП. Відповідно, напевне, немає сенсу розраховувати всі дев'ять показників, коли ту саму інформацію можна отримати від розрахунку, наприклад, коефіцієнту автономії, фінансової незалежності капіталізованих джерел та запасу ФСП.

Практично так ж ситуація з різного роду важелями. Задля зниження

«розмитості» інформації необхідно розраховувати тільки виробничо-фінансовий та ефект фінансового левериджу.

Також необхідно зазначити, що деякі вчені вважають необхідним розраховувати такі показники, як рентабельність продажів, коефіцієнти загальної капіталовіддачі, оборотності запасів, дебіторської заборгованості, періоду оборотності, зносу та оновлення основних засобів, покриття, проміжної та абсолютної ліквідності, які беззаперечно впливають на ФСП, проте не є спеціалізованими інструментами для оцінки й аналізу такої ознаки фінансового стану компанії, як його ФСП;

3) розрахунок комплексного (інтегрального) показника. Останнім часом особливого поширення набула тенденція до узагальнення розрізненої інформації з допомогою побудови комплексних показників. Не оминула ця тенденція й проблеми оцінки та аналізу ФСП. Причому в літературі пропонуються різні варіанти таких показників. Однією з найрозповсюдженіших є ідея використання дискримінантних моделей, використовуваних для виявлення прихованого банкрутства (зокрема дво- і п'яти факторних моделей Альтмана, Бівера, Спрігейта, Ліса, Таффлера, Фулмера тощо);

4) визначення типу ФСП з використанням агрегатного підходу. Суть цього методу полягає у визначенні достатності чи недостатності коштів для формування запасів підприємства.

У відповідності до показника забезпеченості запасів і витрат власними та позиченими коштами виділяють наступні типи ФСП:

1) абсолютна ФСП (трапляється на практиці дуже рідко) – коли власними оборотними коштами забезпечуються запаси й витрати;

2) нормально стійкий фінансовий стан – коли власними оборотними коштами та довгостроковими позиковими джерелами забезпечуються запаси й витрати;

3) нестійкий фінансовий стан – коли власними оборотними коштами, довгостроковими позиковими джерелами та короткостроковими кредитами і позиками, тобто усіма основними джерелами, забезпечуються запаси й витрати;

4) кризовий фінансовий стан – коли запаси й витрати жодним джерелом їх формування не забезпечені і компанія знаходиться на межі банкрутства [54, с. 381].

Шийко В. І. зазначає, що аналізом та оцінкою ФСП передбачено реалізацію етапів, пов'язаних з:

- загальним аналізом фінансово-економічних показників діяльності організацій;
- аналізом відносних показників ФСП;
- визначенням типу ФСП;
- інтегральною оцінкою ФСП;
- прогнозуванням інтегрального показника ФСП [56].

Використання інтегральної оцінки ФСП дозволяє:

- створити загальну оцінку рівня ФСП на базі розробленого інтегрального показника;
- створити систему оцінки пріоритету однієї промислової компанії над іншою;
- прогнозувати загальний рівень ФСП, враховуючи вплив внутрішніх та зовнішніх факторів;
- можливості використання факторного аналізу для інтегрального показника з виділенням ступеню впливу внутрішніх факторів на загальний рівень ФСП.

Для того, щоб охарактеризувати ФСП використовують систему абсолютних та відносних показників. Найбільш узагальненими абсолютними показниками ФСП є збіг чи невідповідність між джерелами фінансування забезпечення та витрат, тобто різниця між сумою джерел фінансування та сумою запасів та витрат.

Аналіз абсолютних показників здійснюється за методикою Шеремета А.Д. та Сайфуліна Р.С. Згідно з нею, виявляється трикомпонентний тип ФСП. Ця модель побудована на аналізі покриття запасів та витрат за рахунок власного, довгострокового капіталу та всього капіталу компанії.

Для того, щоб охарактеризувати джерела забезпечення та витрат використовують декілька коефіцієнтів, що відображають різні джерела.

1. Наявність власних оборотних коштів, що характеризує рівень власних оборотних коштів та розраховується за формулою:

$$BOK = BK - HA, \quad (1.1)$$

де BK – вартість власного капіталу організації;

HA – вартість необоротних активів організації.

2. Наявність власного капіталу та довгострокових зобов'язань дає характеристику рівню довгострокового капіталу компанії:

$$BOK = BOK + ДЗ, \quad (1.2)$$

де $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання.

3. Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат ($ЗВ$) визначають за допомогою додавання до значень вищезазначеного показника суми короткострокових позичкових коштів:

$$ЗВ = BK + КПК, \quad (1.3)$$

де $КПК$ – короткострокові позикові кошти.

Вищезазначеним показникам відповідають 3 показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

Надлишок (+), або нестача (-) власних обігових коштів ($ВOK$):

$$BOK = BOK - З, \quad (1.4)$$

де $З$ – запаси.

Надлишок (+), або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів (BK):

$$BK = BK - З, \quad (1.5)$$

Надлишок (+), або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів (ЗВ):

$$ЗВ = ЗВ - З, \quad (1.6)$$

Виділення вищевказаних 3 показників дозволяє здійснити класифікацію фінансових ситуацій у компаніях в залежності від ступеню їх стійкості.

Основу інструментарію управління ФСП становлять показники оцінки та алгоритми (моделі) їх розрахунку.

Можливі наступні варіанти поєднання відносних та абсолютних показників оцінки ФСП:

1. Абсолютні показники ФСП зростають, відносні залишаються незмінні (збільшення обсягу фінансових ресурсів за постійної ефективності їх використання).

2. Абсолютні показники ФСП не змінюються, відносні знижуються (збільшення ефективності використання фінансових ресурсів за незмінних обсягів їх застосування).

3. Абсолютні показники ФСП зростають, відносні знижуються (одночасне збільшення обсягу споживаних фінансових ресурсів та ефективності їх використання).

4. Абсолютні показники ФСП зростають разом із відносними показниками (збільшення обсягів споживаних фінансових ресурсів при зниженні ефективності їх використання).

5. Відносні показники ФСП зростають, абсолютні показники знижуються (збільшення ефективності використання фінансових ресурсів при зменшенні їх обсягів).

6. Абсолютні показники ФСП знижуються, відносні показники зростають (зменшення ефективності використання фінансових ресурсів при зменшенні їх обсягу).

7. Абсолютні показники ФСП зростають, відносні показники зростають (зниження ефективності використання фінансових ресурсів при збільшення

обсягів їх споживання).

8. Абсолютні показники ФСП знижуються, відносні показники зростають (зниження обсягів споживаних фінансових ресурсів при незмінній ефективності їх використання) [7, с.36].

Дослідження темпів зміни показників для кожної з наведених ситуацій дозволяє оцінювати та контролювати рівень спроможності підприємства [7, с.36].

На нашу думку, оцінку фінансової стійкості підприємства необхідно проводити за 4 основними напрямками, розглянутими Гапак Н.М. та Капштан С.А. Так, автори пропонують оцінку проводити за наступними напрямками (рис. 1.4).

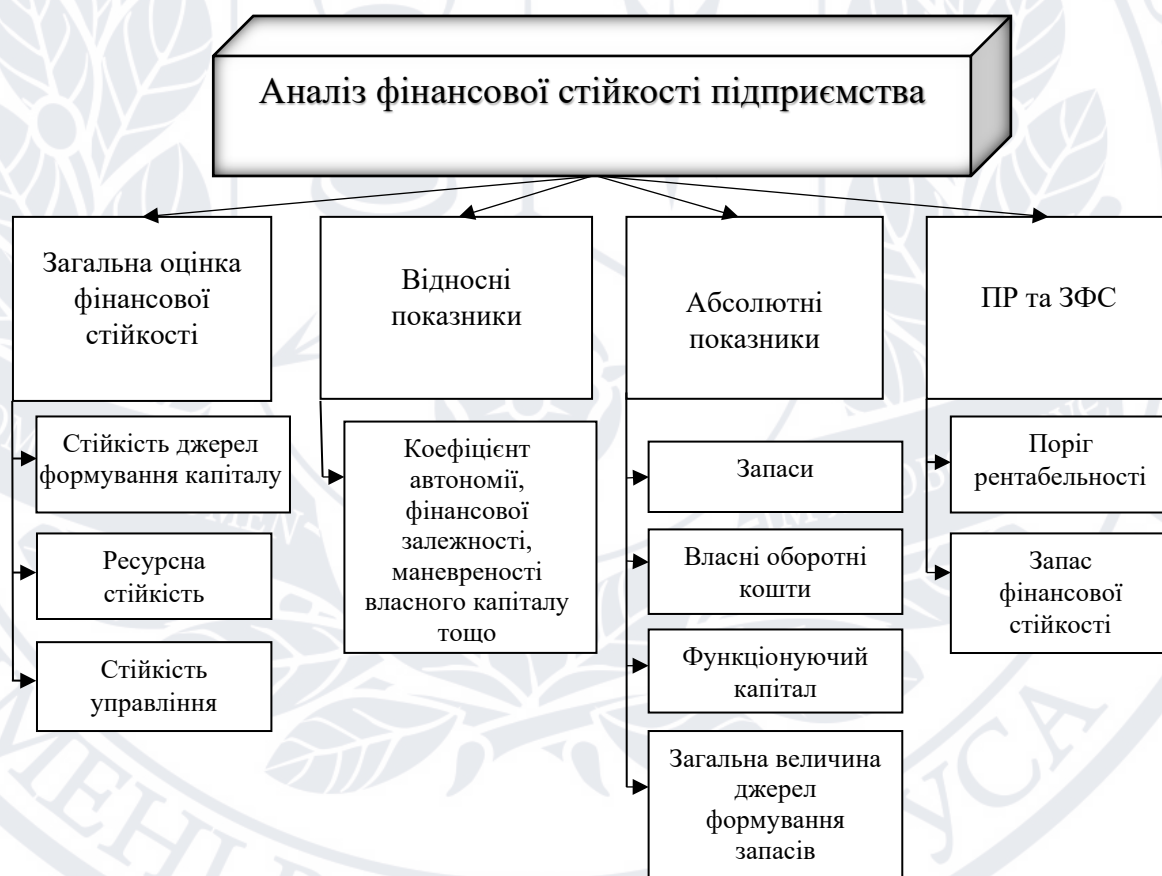

Рисунок 1.4 – Комплексна методика визначення фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено автором на основі [15, с.113]

Отже, на першому етапі необхідно провести загальну оцінку стійкості, а

саме: проаналізувати структуру пасиву балансу, що дасть можливість встановити причини фінансової стійкості (нестійкості) організації; визначити рівень взаємодії організації та суб'єктів ринкової інфраструктури; ступінь інтегрованості організації у систему трудових відносин; залежність ефективності організації від стану економіки країни; здатність організації залучати кошти та контролювати грошові потоки, а також проаналізувати відповідності організаційно-виробничої структури компанії обраній стратегії розвитку та ринковим умовам.

Другим етапом є аналіз відносних показників діяльності. Сукупність відносних показників наведено у додатку А.

Третім етапом є аналіз абсолютних показників, тобто визначення типу ФСП.

Четвертим етапом є визначення порогу рентабельності (ПР) та запасу фінансової стійкості (ЗФС), які розраховуються за інформацією звіту про фінансові результати.

Поріг рентабельності знаходять за формулою:

$$\text{ПР} = \frac{\text{ПВ}}{\text{КМД}}, \quad (1.7)$$

де, *ПВ* – постійні витрати;

КМД - коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході.

$$\text{КМД} = \frac{\text{ОД} - \text{ЗВ}}{\text{ОД}}, \quad (1.8)$$

де, *ЗВ* – змінні витрати;

ОД – операційний дохід.

Запас ФСП розраховується за формулою:

$$\text{ЗФС} = \frac{\text{ОД} - \text{ПР}}{\text{ОД}} \times 100\%, \quad (1.9)$$

П'ятим етапом необхідно здійснити інтегральну оцінку ФСП.

Оцінюючи ФСП, враховуючи систему показників, важливо порівнювати фактичний рівень показників зі своїм нормативним значенням. Потреба у визначенні нормативних показників впливає із завдань аналізу ФСП.

Отже, для того, щоб провести ефективну характеристику ФСП необхідне використання не одного методу, а комплексу показників. Самими розповсюдженими методами є метод абсолютних та відносних показників. Перший базується на тому, що потрібно визначити трикомпонентний тип ФСП, а другий заснований на проведенні оцінки та аналізу сукупності коефіцієнтів, що дозволяють дійти висновків щодо ФСП.

Висновки до розділу 1

В першому розділі роботи розглянуто теоретичні основи управління ФСП в умовах кризи, а також визначено методологічні підходи до оцінки ФСП.

Здійснювати управління ФСП необхідно при умові: врахування ризиків, що зумовили НТП, нестабільність ситуації в країні, зростання конкуренції на товарному і фінансовому ринку, посилення глобалізаційних процесів та дефіцит інформаційних даних.

Комплексна діагностика ФСП на основі аналізу системи показників дасть змогу суттєво підвищити ефективність процесу управління ФСП як у поточному, так і в майбутньому періоді, забезпечити високий рівень інвестиційної привабливості та фінансової безпеки підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Діагностика фінансової стійкості підприємств промисловості

Промисловість є провідною галуззю економіки, яка об'єднує підприємства, що виробляють машини й обладнання, знаряддя праці, предмети побуту, електроенергію, та забезпечує потреби в паливних, сировинних ресурсах, матеріалах та різних товарних цінностях [42, с.345].

Галузь промисловості характеризується однотипністю сировини, що використовується, технологічними процесами, технічною базою, професійним складом кадрів і умовами праці.

Основними галузями промисловості є: переробна, добувна та постачання електроенергії.

Переробна промисловість – це фундамент і несучі стіни економіки, без яких неможливе будівництво інших елементів у вигляді сервісної чи ІТ-галузі [29].

Переробна промисловість є галуззю промисловості, в якій в якості сировини використовують продукти землеробства (овочі, фрукти, бавовна, шерсть тощо) або гірничодобувної промисловості, що видобуваються (нафта, природний газ, руда тощо) [29].

Найбільш тісні зв'язки переробних підприємств можна спостерігати із галуззю сільського господарства.

Процеси співпраці сільського господарства та переробної промисловості засновані на організаційно-економічній єдності технологічного виробництва, зберіганні та переробці продуктів рослинного та тваринного походження. Знизити втрати і зберегти якість продукції можна за допомогою розвитку пакувальної галузі.

Особливого значення в умовах сьогодення слід надавати забезпеченню ФСП, що можливо в умовах реалізації стратегічних підходів до управління підприємствами.

Основною метою діагностики ФСП є оцінювання стабільності функціонування підприємства у поточному періоді та на перспективу [43, с.96].

Основні задачі діагностики ФСП промисловості наведено на рис. 2.1.

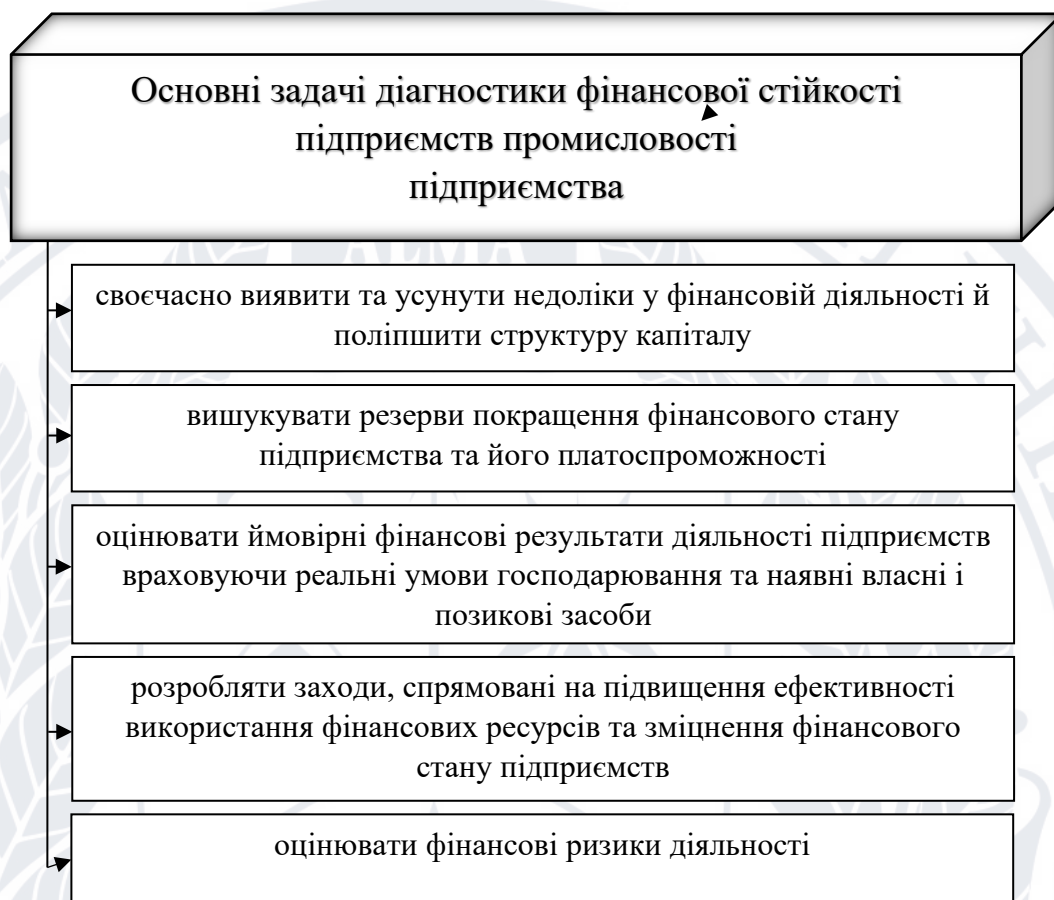

Рисунок 2.1 – Основні задачі діагностики ФСП

Джерело: складено автором на основі [43, с.96]

Діагностику ФСП провадять як з використанням абсолютних, так і відносних показників.

Оцінка ФСП полягає у порівнянні фактично отриманих результатів із пороговими значеннями. Якщо фактичні значення параметрів не виходять за межі порогових, це говорить про те, що підприємство знаходиться в зоні економічної безпеки.

Якщо фактичні значення параметрів виходять за межі порогових значень, то підприємство знаходиться в небезпечній зоні. Така ситуація багато в чому типова як для промислових підприємств із нестійкою економікою, так і

благополучних у економічному плані підприємств.

У тому випадку, коли частина фактичних значень параметрів виходить за граничні значення, а частина параметрів не виходить за граничні значення, рівень фінансової стійкості підприємства не можна оцінювати простим кількісним співвідношенням параметрів, що вийшли і не вийшли за межі граничних значень.

Необхідно враховувати вагомість кожного параметра, яка може бути визначена методом експертних оцінок.

Порівнюючи фактично отримані результати з нормативними значеннями показників, можна дійти невтішного висновку у тому, за якими напрямками фінансової складової діяльності підприємство перебуває у небезпечної зоні. Так, якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності нижчий за нормативне значення, це означає, що існує загроза невиконання короткострокових зобов'язань негайно. Подібний аналіз може бути проведений і за іншими показниками.

Основною умовою забезпечення прийнятної рівня ФСП має бути наявність позитивної величини власних коштів та власних оборотних коштів компаній.

У табл. 2.1 розглянуто динаміку зміни величини власного капіталу досліджуваної сукупності підприємств промисловості та ВОК.

Таблиця 2.1 – Динаміка зміни величини власного та власного оборотного капіталу підприємств промисловості за 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Власний капітал	864621,2	763287,9	949628,5	+85007,3
2	ВОК (власний оборотний капітал)	-653542,6	-786549,4	-673901,3	-20358,7
3	Всього пасивів	3086035,5	3211225,9	3748982,1	+662946,6

Джерело: складено автором на основі [20]

Дані табл. 2.1 свідчать про позитивну динамічну тенденцію власного капіталу підприємств промисловості та негативну динаміку зміни власного оборотного капіталу. Від'ємні значення показників ВОК вже є ознакою

кризового фінансового стану промислових підприємств. Отже, подальша оцінка фінансової стійкості на основі визначення джерел покриття запасів у зв'язку з від'ємним показником ВОК втрачає сенс.

У першому розділі роботи було розглянуто типи ФСП та їх умови. Згідно розглянутої методики необхідно визначити тип ФСП промисловості.

Перед визначенням типу ФСП, необхідно визначити величину запасів та витрат, розмір власних оборотних коштів та нормальні джерела формування запасів (НДФЗ).

Порахуємо НДФЗ за 2019 – 2021 рр. та отримані дані занесемо в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Основні складові для визначення типу фінансової стійкості промислових підприємств у 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Величина запасів та витрат (ЗВ)	1567096,0	1660760,1	2124053,9	556957,9
2	Величина власних оборотних коштів (ВОК)	-653542,6	-786549,4	-673901,3	-20358,7
3	Нормальні джерела формування запасів (НДФЗ)	-189139,5	-271082,5	-132021,6	57117,9

Джерело: складено автором на основі [20]

З розрахованих показників видно, що підприємства промисловості мають нестійкий фінансовий стан, оскільки по результатам діяльності, у всі роки звітного періоду (2019 – 2021 рр.) виконувалась нерівність:

$$ЗВ > НДФЗ$$

А саме:

2019 рік: $1567096,0 > -189139,5$

2020 рік: $1660760,1 > -271082,5$

2021 рік: $2124053,9 > -132021,6$

Вказаний тип ФСП показує на те, що наявні певні проблеми із джерелами фінансування. Для того, щоб сформувавши деяку їх частину використовувалися джерела фінансування, які не можна визнати нормальними (позикові кошти, отримані на інші цілі, залишки коштів цільових фондів, некомерційні зобов'язання тощо).

Другим етапом є аналіз відносних показників діяльності для актуальної оцінки ФСП.

Забезпечення фінансової стійкості підприємств потребує регулярного проведення оцінки фінансового та майнового стану підприємств та результатів їх діяльності.

Найкращим засобом у даному випадку є проведення аналізу та діагностики фінансово-економічної діяльності компанії, в основі яких лежить всебічне вивчення технологічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, забезпеченості матеріально-технічними, трудовими та фінансовими ресурсами, а також виявлення факторів підвищення економічної ефективності їх використання.

Платоспроможність характеризує можливості підприємств своєчасно розплачуватись за своїми зобов'язаннями.

Аналіз та діагностика діяльності компаній припускають вивчення оціночних ознак, їх опис, вибір методів їх виміру та оцінку відхилень від стандартних, загальноприйнятих значень.

Аналіз та діагностика можуть виявитися незамінними інструментами в оцінці стану економічної безпеки промислової компанії. На основі аналізу та діагностики встановлюється реальний стан компанії, обґрунтовуються оптимальні параметри її функціонування, вибудовується система управління, здійснюються заходи щодо вдосконалення організації праці тощо.

У табл. 2.3 наведено вихідні дані для розрахунку відносних показників підприємств промисловості.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані для розрахунку відносних показників ФСП промисловості за 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6
1	Необоротні активи	1518163,8	3086035,5	1623529,8	+105366,0
2	Оборотні активи	1567096,0	1660760,1	2124053,9	+556957,9
3	Власний капітал	864621,2	763287,9	949628,5	+85007,3

Продовження табл. 2.3

4	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	464403,1	515466,9	541879,7	+77476,6
5	Поточні зобов'язання і забезпечення	1757009,6	1932462,7	2257461,5	+500451,9
6	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1,6	8,4	12,4	+10,8

Джерело: складено автором на основі [20]

Дані табл. 2.3 показують збільшення всіх груп активів та пасивів промислових підприємств за досліджуваний період.

Найбільша зміна відбулась з оборотними активами промислових підприємств, загальна сума яких збільшилась за 2019-2021 рр. на 557 млн. грн.

Найменшою групою пасивів підприємств промисловості були зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду, загальна величина яких збільшилась за 2019-2021 рр. на 10,8 тис. грн.

Враховуючи вихідні дані, необхідно розрахувати відносні показники ФСП та занести їх у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка зміни відносних показників фінансової стійкості підприємств промисловості за 2019 – 2021 рр.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Коеф. фін. незалежності	0,28	0,24	0,25	-0,03
2	Коеф. фінансової залежності	0,72	0,76	0,75	+0,03
3	Коеф. фінансового ризику	2,57	3,21	2,98	+0,41
4	Коеф. маневреності ВОК	-0,76	-1,03	-0,71	+0,05
5	Коеф. структури покриття довгострокових вкладень	0,31	0,17	0,33	+0,02
6	Коеф. довгострокового залучення ПК	0,35	0,40	0,36	+0,01
7	Коеф. фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,65	0,60	0,64	-0,01
8	Коеф. питомої ваги власних коштів і довготермінових зобов'язань	0,43	0,40	0,40	-0,03
9	Коеф. поточної заборгованості	0,57	0,60	0,60	+0,03
10	Коеф. концентрації позикового капіталу	0,72	0,76	0,75	+0,03
11	Коеф. фінансової стійкості	0,43	0,40	0,40	-0,03

Джерело: складено автором на основі [20]

Коефіцієнт фінансової незалежності показує на скільки підприємства галузі промисловості є незалежними від кредиторів і здатні власними силами проводити фінансування своєї діяльності. Оптимальним значенням вказаного показника є 0,5.

На промислових підприємствах за період, що аналізується, можна спостерігати тенденцію погіршення показника, тобто – зменшення незалежності. Так, у 2019 р. коефіцієнт був 0,28, а вже у 2021 р. зменшився на 0,03 одиниці та становив 0,25.

Це означає, що промислові підприємства мали можливість у 2021 році за рахунок власних коштів фінансувати тільки 25% активної частини, а іншу частину мали можливість фінансувати позиковими коштами. Значення показника не відповідало нормативному значенню.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим показником до попереднього і показує, на скільки підприємства є залежними від кредиторів. Через зменшення попереднього показника протягом досліджуваного періоду, можна спостерігати тенденцію збільшення значень для коефіцієнта фінансової залежності. Показник збільшився та становив 0,75 у 2021 році, що показує пряму залежність досліджуваної сукупності підприємств зовнішніх кредиторів та інвесторів.

Коефіцієнт фінансового ризику має критичне значення 1. У досліджуваній ситуації значення показників суттєво вищі від нормативного, окрім цього за звітний період вони ще збільшились на 0,41 одиницю, що є негативним явищем, оскільки чим більше його значення, тим вище ризик вкладення капіталу в компанії.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яку частину власного капіталу запустили в оборот, а яку капіталізували.

На промислових підприємствах зазначений показник у динаміці збільшувався, тобто власний капітал знаходився у формі, яка забезпечувала гнучке використання власних ресурсів підприємства.

Значення коефіцієнту концентрації позикового капіталу протягом

досліджуваного періоду на підприємствах промисловості збільшилось на 0,03 одиниці, що є негативним результатом, оскільки показує сильнішу залежність компаній від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансової стійкості вказує, яку частину активів фінансують довгострокові джерела фінансування – власний капітал та довгострокові позикові фінансові ресурси. Отримані результати не входять до меж нормативних значень 0,85-0,90.

Низькі значення результатів діяльності підприємств промисловості характеризує високий ризик втрати платоспроможності. Значення показників дорівнювали 0,43 у 2019 році та по 0,40 у наступних роках, що характеризує фінансування 40-43% активної частини власним капіталом і довгостроковими зобов'язаннями.

Для наочного відображення змін відносних коефіцієнтів, необхідно розглянути гістограму з групуванням, що дозволить порівняти зміни коефіцієнтів по роках та в певній мірі їх значення між собою (рис. 2.2).

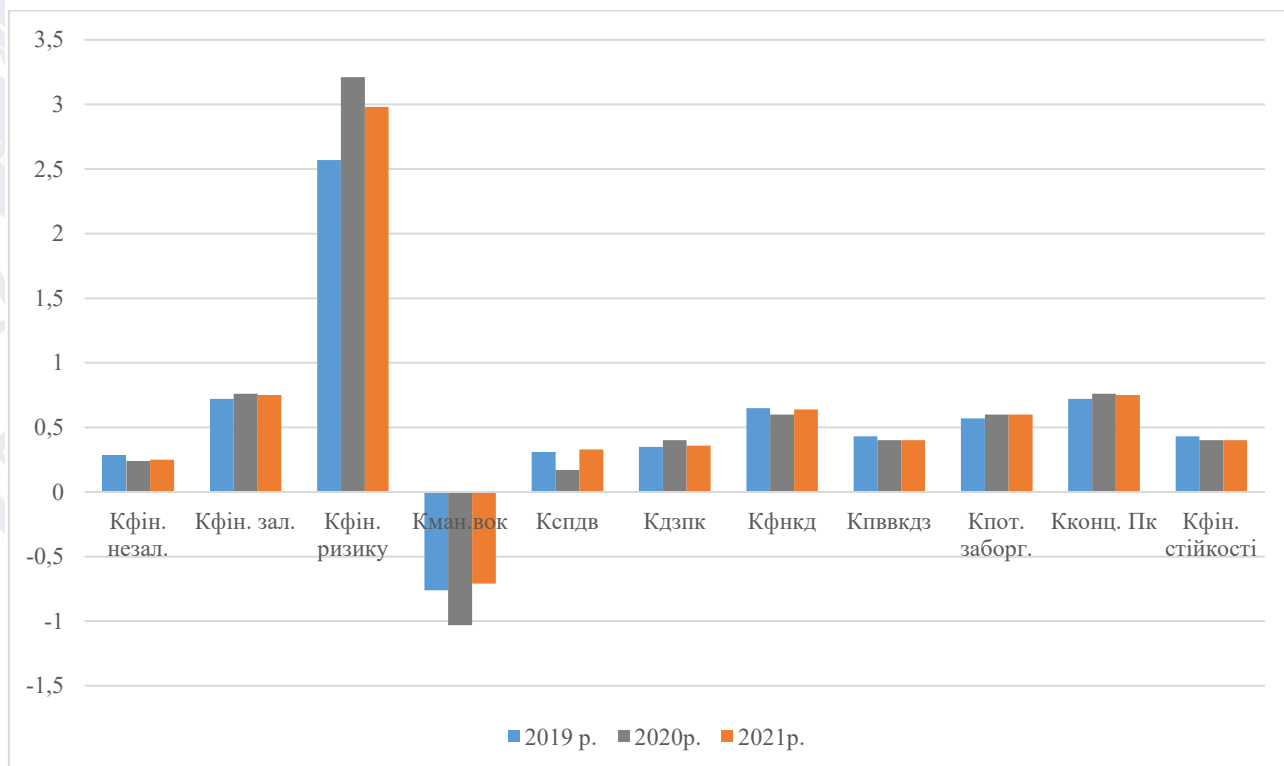

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни відносних показників фінансової стійкості підприємств промисловості за 2019 – 2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [20]

З даних рис. 2.2 можна зробити висновок, що суттєвих змін протягом трьох років зазнали коефіцієнти фінансового ризику та коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень.

Єдиним коефіцієнтом, що мав від'ємне значення був коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу.

Всі інші коефіцієнти зазнали протягом звітного періоду незначних змін

Отже, розраховані показники дають змогу констатувати, що підприємства промисловості наразі є фінансово нестабільними, мають проблеми з формуванням джерел фінансування, а також мають нестійке фінансове становище.

2.2 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Промисловим підприємством, яке було обрано об'єктом дослідження є ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Місце ТОВ «Агрона фрут Україна» визначається його виробничим призначенням в сегменті за напрямом переробки фруктів та ягід.

На підприємстві «Агрона Фрут Україна» працює налагоджений механізм виробництва та постачання продукту з поля до замовника або споживача. У товаристві є різноманітні відділи, які цьому сприяють [39].

Метою ТОВ «Агрона Фрут Україна» є забезпечення клієнтів продукцією найкращої якості, оптимальним сервісом та інноваційними ідеями з розробки продуктів і створення власного унікального досвіду. Товариство переслідує стратегію зростання, орієнтовану на відповідні ринкові можливості. Довговічність, стабільність відносин з клієнтами та постачальниками і постійне зростання вартості підприємства є основними елементами стратегії, яка керується принципами сталого управління бізнесом.

Побудова організації здійснюється за допомогою організаційної структури, тобто сукупності ланок виробництва і впорядкованої кількості ресурсних потоків у системі виробництва, а також управлінських органів, їх

певний взаємозв'язок, якими забезпечується досягнення стратегічних результатів компанії.

Аналіз ФСП представляє собою самий важливий етап в оцінці його діяльності та фінансово-економічного стану, що є відображенням результатів його поточного, інвестиційного та фінансового розвитку, є носієм необхідної інформації для інвесторів, є характеристикою здатності погашати борги та зобов'язання, а також збільшувати економічний потенціал.

Проведемо аналіз фінансової стійкості досліджуваного товариства «Агрона Фрут Україна» на основі форм фінансової звітності за 2019 – 2021 рр. (додаток А-Г).

Оцінка здійснюється відповідно до методичного інструментарію (формула 1.1-1.6) та представлена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка зміни абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Наявність власних оборотних коштів (НВОК)	409560	598982	588290	+178730
2	Наявні власні і довгострокові позикові джерела формування запасів і затрат (ВДПД)	414508	602716	591806	+177298
3	Основні джерела формування запасів і затрат (ЗВОД)	434555	632037	614164	+179609
4	Надлишки (+) або нестача (–) власних оборотних коштів (НВОК)	+278323	+347762	+351906	+73583
5	Надлишки (+) або нестача (–) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат (ВДПД)	+283271	+351496	+355422	+72151
6	Надлишки (+) або нестача (–) основних джерел формування запасів (ЗВОД)	+303318	+380817	+377780	+74462

Джерело: складено автором на основі [49]

З даних табл. 2.5 видно, що значення всіх показників є позитивними. Так, показник власних оборотних коштів за досліджуваний період збільшився майже на 180 млн. грн. за рахунок суттєвого збільшення суми власного капіталу. Відповідно за рахунок цього збільшилась і основні джерела формування запасів

і затрат.

За рахунок того, що запасів на підприємстві менше ніж власного оборотного капіталу отримано надлишок власних оборотних коштів, власних і довгострокових джерел формування запасів і затрат та джерел формування запасів. Збільшення надлишків становили відповідно 73, 72 та 74 млн. грн. відповідно.

Отже, власних оборотних коштів на підприємстві є достатньо для здійснення діяльності.

На базі розрахованих показників необхідно визначити тип фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019-2021 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні складові для визначення типу фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Величина запасів та витрат (ЗВ)	131237	251220	236384	+105147
2	Розмір власних оборотних коштів (ВОК)	409560	598982	588290	+178730
3	Нормальні джерела формування запасів (НДФЗ)	414508	602716	591806	+177298

Джерело: складено автором на основі [49]

З розрахованих показників видно, що товариство має абсолютну фінансову стійкість, оскільки по результатах всіх років звітного періоду (2019 – 2021рр.) виконувалась нерівність:

$$ЗВ < ВОК$$

А саме:

2019 рік: 131237 < 409560

2020 рік: 251220 < 598982

2021 рік: 236384 < 588290

Отже, вищезазначене показує ефективність політики залучення та використання позикових ресурсів, яку проводило досліджуване товариство у 2019-2021 рр., оскільки виробничі потреби підприємства в повному обсязі були забезпечені різноманітними нормальними джерелами фінансування, строк

погашення яких не настав, а в цілому поточна діяльність ТОВ «Агрона Фрут Україна» не залежала від зовнішніх кредиторів.

Діагностику ФСП потрібно здійснювати як за допомогою абсолютних, так і відносних показників.

У табл. 2.7 наведено вихідні дані для розрахунку відносних показників ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Таблиця 2.7 – Вихідні дані для розрахунку відносних показників фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр., тис. грн.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Необоротні активи	125000	131148	174286	+49286
2	Оборотні активи	434555	632037	614164	+179609
3	Власний капітал	534560	730130	762576	+228016
4	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4948	3734	3516	-1432
5	Поточні зобов'язання і забезпечення	20047	29321	22358	+2311
6	Сума активів	559555	763185	788450	+228895

Джерело: складено автором на основі [49]

Дані табл. 2.7 свідчать про позитивну динаміку зміни величини груп майна досліджуваного товариства та джерел їх фінансування. Лише величина довгострокових зобов'язань та забезпечень за 2019-2021 рр. зменшилась майже на 1,5 млн. грн.

Дані табл. 2.7 дають можливість зрозуміти, що власний капітал товариства суттєво перевищує суму коротко- та довгострокових зобов'язань. Отже, основним джерелом формування фінансових ресурсів досліджуваного товариства є власні джерела.

В цілому сума активів товариства за досліджуваний період збільшилась майже на 230 млн. грн.

Враховуючи вихідні дані, необхідно розрахувати відносні показники ФСП ТОВ «Агрона Фрут Україна» та проаналізувати їх зміни у динаміці. Дані занесені у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка зміни відносних показників фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Коеф. фін. незалежності	0,96	0,96	0,97	+0,01
2	Коеф. фінансової залежності	0,04	0,04	0,03	-0,01
3	Коеф. фінансового ризику	0,05	0,05	0,03	-0,02
4	Коеф. маневреності власного оборотного капіталу	0,77	0,82	0,77	-
5	Коеф. структури покриття довгострокових вкладень	0,04	0,03	0,02	-0,02
6	Коеф. довгострокового залучення позикових коштів	0,009	0,005	0,005	-0,004
7	Коеф. фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,99	0,99	0,99	-
8	Коеф. питомої ваги власних коштів і довготермінових зобов'язань	0,96	0,96	0,97	+0,01
9	Коеф. поточної заборгованості	0,04	0,04	0,03	-0,01
10	Коеф. концентрації позикового капіталу	0,04	0,04	0,03	-0,01
11	Коеф. фінансової стійкості	0,96	0,96	0,97	+0,01

Джерело: складено автором на основі [49]

Аналіз даних табл. 2.8 показує динаміку зміни коефіцієнтів фінансової стійкості, для якої характерне зменшення більшої частини показників. Однак, значення трьох показників збільшились за 2019-2021 рр.

Так, коефіцієнт фінансової незалежності у 2019-2020 рр. був 0,96, а вже у 2021 р. збільшився на 0,01 пункт та становив 0,97. Це означає, що товариство за досліджуваний період фінансувало власними коштами 96 та 97% активів, тоді як 3-4% було профінансовано за рахунок позикових коштів.

Коефіцієнт фінансової залежності – це обернений показник до вищевказаного та відповідно його значення зменшились у динаміці (з 0,04 у 2019 році до 0,03 у 2021 р.). Коефіцієнт показав відсутність залежності досліджуваної установи від зовнішніх кредиторів та інвесторів.

Значення коефіцієнту фінансового ризику зменшилось за 2019-2021 рр. на 0,02 пункти. Це є позитивним явищем, оскільки чим вище його значення, тим вищий ризик вкладання капіталу в товариство.

Значення коефіцієнту маневреності власного капіталу за звітний період не змінилось, однак у 2020 році збільшилось на 0,05 пунктів за рахунок збільшення суми оборотних активів товариства. В цілому, власний капітал знаходився у такій формі, яка забезпечувала гнучкість використання власних засобів ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень показує, які основні засоби та інші необоротні активи профінансували зовнішні інвестори. Зменшення значень коефіцієнта у динаміці показує ослаблення залежності товариства від зовнішніх інвесторів. Тим часом фінансування є характеристикою гарно продуманої стратегії товариства.

У ТОВ «Агрона Фрут Україна» всі групи необоротних активів фінансувались за рахунок власного капіталу. За рахунок довгострокових зобов'язань та забезпечень була профінансована лише невелика частина – 0,5% у 2021 році.

Значення коефіцієнту концентрації позикового капіталу упродовж останніх трьох років зменшилось на 0,01 пункт, що є позитивним значенням, оскільки означає послаблення залежності ТОВ «Агрона Фрут Україна» від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансової стійкості є індикатором, який говорить про здатність товариства бути платоспроможним в довгостроковому періоді. Нормативним значенням є результати в межах 0,7-0,9 [30].

Коефіцієнт фінансової стійкості товариства за досліджуваний період становив 0,96-0,97. Високі значення показника, які були характерні досліджуваному товариству у 2019-2021 рр. не є типовою характеристикою для активних компаній, адже формування короткострокових зобов'язань відбувається постійно.

Для наочного відображення змін відносних коефіцієнтів, необхідно розглянути гістограму з групуванням, що дозволить порівняти зміни значень коефіцієнтів по роках (рис. 2.4 та 2.5).

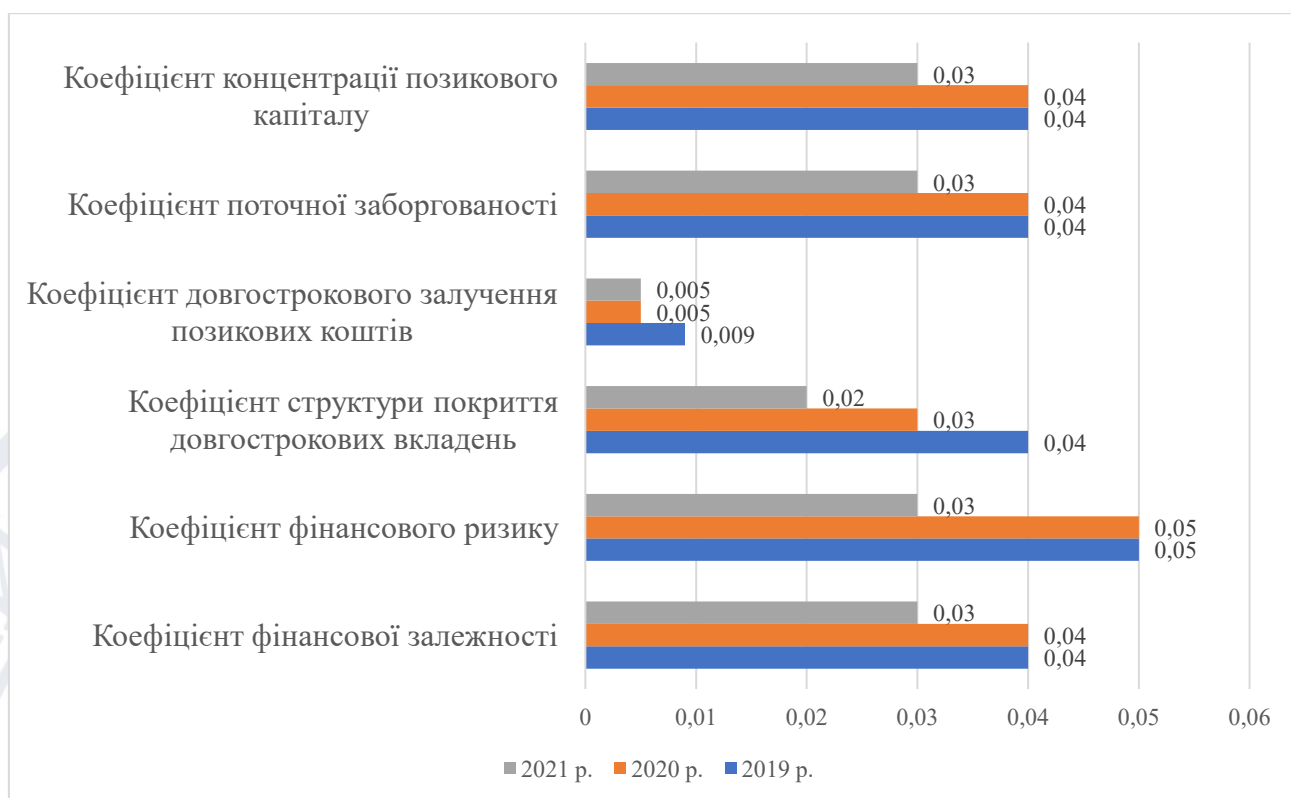

Рисунок 2.4 – Динаміка зміни відносних показників фінансової стійкості підприємств промисловості за 2019 – 2021 рр. (частина I)

Джерело: складено автором на основі [49]

Рисунок 2.5 – Динаміка зміни відносних показників фінансової стійкості підприємств промисловості за 2019 – 2021(частина II) рр.

Джерело: складено автором на основі [49]

З даних рис. 2.4 та 2.5 видно, що суттєвих змін протягом 2019-2021 років зазнали коефіцієнти фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу та коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень.

Таким чином, можна констатувати, що досліджуване товариство має абсолютну фінансову стійкість, що є дуже рідким явищем сьогодення та його діяльність суттєво не залежить від зовнішніх кредиторів.

Отже, ТОВ «Агрона Фрут Україна» є фінансово стійкою компанією, 97% активів якої фінансувалися за рахунок постійного капіталу, що говорить про мінімальність ризику банкрутства товариства та здатність проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі.

2.3 Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства

Окрім коефіцієнтного методу аналізу ФСП використовують також результати інтегрального методу.

Інтегральний метод пропонує можливість глобальної оцінки рівня ФСП за рахунок додаткових показників, як-от: коефіцієнт автономії; концентрації позикового капіталу; довгострокового залучення позикових коштів; забезпеченість власними оборотними коштами; забезпеченість запасів власними оборотними коштами.

Перевага такого підходу у тому, що коли визначається інтегральний показник, то кожний із сукупності показників враховуються лише разом із іншими. Таким чином, показники ФСП у часі характеризують стан та структуру активів підприємств та забезпеченість їх джерелами.

Алгоритм дій щодо розрахунку інтегрального показника ФСП має такий порядок:

- визначають набір коефіцієнтів, які будуть формувати інтегральний показник;
- визначають критичне значення кожного складового елементу;
- визначають вагомість коефіцієнтів за експертними оцінками;
- формують інтегральний показник ФСП та встановлюють рейтингову

шкалу;

- аналізують фактичне значення інтегрального показника ФСП;
- визначають відповідність нормативного та фактичного значення інтегрального показника ФСП.

Інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства може бути здійснена з використанням таких методів: бальний, рейтинговий, експрес-аналізу, аналізу стабільного зростання.

Для проведення інтегральної оцінки ФСП використаємо методику кредитного скорингу Д. Дюрана, відповідно до якої підприємства класифікують у відповідності до ступеня ризику враховуючи фактичний рівень показників ФСП і рейтинг кожного показника, який представлений балами, отриманими від експертів (табл.2.9).

Таблиця 2.9 – Відповідність значень показників класу

Показник	Класи підприємств				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	≥ 30 50 балів	20-29,9 35-49,9 балів	10-19,9 До 20 балів	1-9,9 5-19,9 балів	≤ 1 0-4 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	≥ 2 30 балів	1,7-1,99 20-29,99 балів	1,4-1,69 10-19,9 балів	1,1-1,39 1-9,9 балів	≤ 1 0-0,9 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\geq 0,7$ 20 балів	0,45-0,69 10-19,9 балів	0,3-0,44 5-9,9 балів	0,2-0,29 1-5 балів	$\leq 0,2$ 0-0,9 балів
Всього	100	65-99	35-64	6-34	5,9 балів

Джерело: складено автором на основі [49]

Класи означають наступне:

I клас – компанії, які мають достатній запас ФС, що дає впевненість у поверненні позикових ресурсів.

II клас – компанії, якими демонструється ризик по заборгованості, але їх не розглядають як ризикові.

III клас – проблемні компанії.

IV клас – компанії, що мають високий ризик банкрутства навіть після

різноманітних варіантів фінансового оздоровлення.

V клас – компанії найвищого ризику, практично фінансово неспроможні.

Проаналізуємо значення показників досліджуваного товариства та визначимо клас, до якого воно належить (табл.2.10).

Таблиця 2.10 – Визначення класу ТОВ «Агрона Фрут Україна» за рівнем показників у 2019 – 2021 рр.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Рентабельність сукупного капіталу, %	27,26	25,67	20,50	-6,76
	Кількість балів Клас	47,71 II клас	44,92 II клас	35,88 II клас	x
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	21,68	21,56	27,47	+5,79
	Кількість балів Клас	30 I клас	30 I клас	30 I клас	x
3	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,96	0,96	0,97	+0,01
	Кількість балів Клас	20 I клас	20 I клас	20 I клас	x
4	Сума балів	97,71	94,92	85,88	-11,83
	Клас	II клас	II клас	II клас	x

Джерело: складено автором на основі [49]

Входячи з даних табл. 2.10, можна констатувати, що досліджуване товариство «Агрона Фрут Україна» протягом трьох років мало від 86 до майже 98 балів, відносилось до II класу підприємств, які демонстрували незначний ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядалися як ризиковані.

Ми вважаємо, що градація по вказаній вище шкалі є дещо не вірною, оскільки відносити підприємства з 98 балами, наприклад, як в нашому випадку, та 65 балів одночасно до одного класу (підприємства, які мають ризик по заборгованості та майже розглядаються як ризиковані), а до I класу відносити лише 100 бальний результат не правильно та не інформативно.

Вченим Кондраковим Н. П. запропоновано власний підхід до інтегральної оцінки фінансової стійкості, який оснований на тому, що розраховується рейтингове число фінансової стійкості (R), до складу якого входять 6 основних

показників.

$$R = \sqrt{K_{авт}^2 + K_{мвк}^2 + K_{звок}^2 + K_{сез}^2 + K_{чд}^2 + K_{свтвм}^2}, \quad (2.1)$$

де $K_{авт}$ – коефіцієнт автономії;

$K_{мвк}$ – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$K_{звок}$ – коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом;

$K_{сез}$ – коефіцієнт стійкості економічного зростання;

$K_{чд}$ – коефіцієнт чистого доходу;

$K_{свтвм}$ – коефіцієнт відношення виробничих активів до вартості майна.

Рейтингове число визначають за минулий (R_0) і за звітний період (R_1).

Якщо $R_1 > R_0$, то ФСП покращилась і навпаки.

$$R_{2019} = \sqrt{0,96^2 + 0,77^2 + 3,12^2 + 0,12^2 + 0,37^2 + 0,15^2} = \sqrt{11,4227} = 3,38$$

$$R_{2020} = \sqrt{0,96^2 + 0,82^2 + 2,38^2 + 0,23^2 + 0,34^2 + 0,22^2} = \sqrt{7,4753} = 2,73$$

$$R_{2021} = \sqrt{0,97^2 + 0,77^2 + 2,49^2 + 0,04^2 + 0,28^2 + 0,17^2} = \sqrt{7,8428} = 2,80$$

Виходячи з наведених розрахунків, можна зробити наступні висновки:

$$R_{2020} < R_{2019}$$

$$R_{2021} > R_{2020}$$

Тобто рейтингове число збільшилось у 2021 році порівняно з 2020 роком, однак показник 2019 року був набагато вищим. Тому порівнюючи звітний та минулий період можна зробити висновок, що ситуація покращилась, оскільки значення складових показників збільшились. Найсуттєвіше на збільшення рейтингового числа у 2021 році вплинуло збільшення значення коефіцієнта забезпеченості власним оборотним капіталом (з 2,38 у 2020 році до 2,49 у 2021 році).

Розглянемо експрес-методику оцінки фінансової стійкості підприємства, що розроблена Абрютіною М.С. та Грачевим О.В., в основі якої лежить співставлення відповідних груп активів та пасивів, а також розрахунок індикатора фінансової стійкості, що дозволяє визначити стан та зону фінансової стійкості.

Розрахунок індикатора фінансової стійкості ($I_{фс}$) здійснюється за

наступною формулою:

$$I_{фс} = BK - H_{фа} = \Phi A - ПК, \quad (2.2)$$

де $H_{фа}$ – нефінансові активи підприємства, які розраховуються як сума мобільних та немобільних нефінансових активів;

ΦA – фінансові активи підприємства, до складу яких включають мобільні та немобільні фінансові активи;

$ПК$ – позиковий капітал, який представлений позиковим короткостроковим та довгостроковим капіталом.

Визначають стан фінансової стійкості підприємства порівнюючи характеристики фінансової стійкості в динаміці та розгляду варіантів поєднання порізно направлених змін показників, що формують приріст індикатора фінансової стійкості підприємства

У табл. 2.11 наведено шкалу визначення стану ФСП на основі методу експрес-аналізу.

Таблиця 2.11 – Шкала визначення стану фінансової стійкості підприємства на основі методу експрес-аналізу

Стан фінансової стійкості	Значення індикатора фінансової стійкості	Оцінка власного капіталу	Оцінка позикового капіталу
Стійкість	$I_{фс} > 0$	$BK > H_{фа}$	$ПК < \Phi A$
Рівновага	$I_{фс} = 0$	$BK = H_{фа}$	$ПК = \Phi A$
Нестійкість	$I_{фс} < 0$	$BK < H_{фа}$	$ПК > \Phi A$

Джерело: складено автором на основі [49]

Порахуємо значення індикатора фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019-2021 рр. та дані запишемо в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Значення індикатора фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019-2021 рр.

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Іфс	278323	347762	351906	+73583

Джерело: складено автором на основі [49]

Таким чином, виходячи з проведених розрахунків, можна зробити наступні висновки:

2019 рік: Іфс > 0, ВК > Нфа, ПК < ФА

2020 рік: Іфс > 0, ВК > Нфа, ПК < ФА

2021 рік: Іфс > 0, ВК > Нфа, ПК < ФА

Отже, в результаті експрес-аналізу визначено, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019-2021рр. мало приріст індикатора фінансової стійкості та стійкий стан.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства авторський колектив навчального посібника «Фінансовий аналіз» (Білик М.Д, Павловська О.В.) запропонував використання інтегрального підходу, відповідно до якого розраховують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості (Фс):

$$Фс = \frac{(1 + 2Кдзк + Кззвк + 1: Кспвк + Крвм + Кпа)^1}{(1 + 2Кдзк + Кззвк + 1: Кспвк + Крвм + Кпа)^0} - 1 \quad (2.3)$$

де $Кдзк^1$, $Кдзк^0$ – коефіцієнти довгострокового залучення коштів у звітному та минулому періоді;

$Кззвк^1$, $Кззвк^0$ – коефіцієнти забезпечення матеріальних запасів власним оборотним капіталом у звітному та минулому періоді;

$Кспвк^1$, $Кспвк^0$ – коефіцієнти відношення позикових та власних коштів у звітному та минулому періоді;

$Крвм^1$, $Крвм^0$ – коефіцієнти реальної вартості майна у звітному та минулому періоді;

$K_{па}^1, K_{па}^0$ – коефіцієнти постійного активу.

Критерії оцінки інтегрального показника фінансової стійкості наступні:

- якщо $\Phi_c > 0$ – збільшення фінансової стійкості підприємства;
- якщо $\Phi_c < 0$ – зниження фінансової стійкості підприємства.

Розрахуємо узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості.

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2 * 0,005 + 2,49 + 1: 0,03 + 0,32 + 0,23)^1}{(1 + 2 * 0,005 + 2,38 + 1: 0,05 + 0,37 + 0,18)^1} - 1$$

$$= 37,38/23,94 - 1 = 0,5614$$

Виходячи з даних розрахунків, $\Phi_c = 0,5614$, тобто $\Phi_c > 0$, тобто інтегральний показник показує на збільшення фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Отже, проведено інтегральну оцінку фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна» з використанням бального, рейтингового методу, експрес-аналізу.

Бальний метод показав, що досліджуване товариство «Агрона Фрут Україна» протягом 2019-2021 рр. відносилось до II класу підприємств, які демонстрували певний ризик по заборгованості, але ще не розглядалися як ризиковані.

Рейтинговий метод показав, що рейтингове число у звітному році збільшилось, отже фінансова стійкість підприємства покращилась.

Експрес – аналіз показав, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019-2021рр. мало приріст індикатора фінансової стійкості та стійкий стан.

Розрахунок узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості вказав на збільшення фінансової стійкості досліджуваного товариства.

Отже, товариство у 2019-2021 рр. мало стійкий фінансовий стан, а також збільшення фінансової стійкості.

Висновки до розділу 2

В другому розділі роботи здійснено діагностику фінансової стійкості підприємств (на прикладі певної галузі); проведено аналіз фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна», а також здійснено інтегральну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємств промисловості проведено на основі аналізу абсолютних та відносних показників. Аналіз абсолютних показників визначив, що підприємства промисловості у 2019-2021 рр. мали нестійке фінансове становище, що свідчить про наявність певних проблем з джерелами фінансування.

Аналіз відносних показників визначив, що підприємства промисловості є залежними від кредиторів. Низьке значення коефіцієнту ФСП свідчило про високий ризик втрати платоспроможності, оскільки фінансування лише 40-43% активної частини відбувалось власним капіталом і довгостроковими зобов'язаннями.

Промисловим підприємством, яке було обрано об'єктом дослідження є ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Аналіз діяльності товариства показав, що товариство є прибутковим та фінансово стійким, власних оборотних коштів на підприємстві є достатньо для здійснення діяльності.

При визначенні типу фінансової стійкості встановлено, що товариство має абсолютну фінансову стійкість.

В результаті експрес-аналізу визначено, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019-2021рр. мало приріст індикатора фінансової стійкості та стійкий стан.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

3.1 Концепція управління фінансовою стійкістю підприємств

Для забезпечення фінансової стійкості, підприємству необхідно створювати власну концепцію.

Концепція управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи має виходити з наступних положень:

1. Мультиплікативний ефект досягнутих результатів компанії має прояв у тому, що посилюється ефект фінансового важеля, якісних змін фінансових відносин та структури джерел фінансування компанії.

2. Структуру елементів системи УФСП визначає рівень розвитку певних інтегруючих чинників, що включає організаційні, інституційні та інформаційні та зумовлює зв'язок компанії з кредитно-банківською, податковою сферою, державними та муніципальними фінансами та іншими економічними суб'єктами спільними фінансовими відносинами щодо акумуляції та розподілення фінансових ресурсів, соціально інтегруючи їх у вигляді інституцій, організацій та інформації.

3. Фінансове середовище має суттєвий вплив на ФСП, а остання – на взаємні багатосторонні ділові зв'язки підприємств із суб'єктами фінансових відносин, на кількісний та якісний склад фінансових ресурсів. З однієї сторони, через сильний вплив екзогенних чинників, які гальмують зростання фінансових результатів, підприємствами відчувається гостра нестача фінансових ресурсів, з іншої сторони, через брак фінансових ресурсів зовнішнє середовище є вкрай несприятливим, в чому є причина погіршення стану окремих суб'єктів господарювання.

4. Доцільно будувати УФСП, враховуючи:

– вибір показників ефективності, яких необхідно досягти, щоб забезпечити певний рівень ФСП;

- виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що мають вплив на ФСП, з визначенням їх пріоритетів;
- аналіз кількісних показників, якими характеризуються чинники ФСП.

5. Розвиток компанії лише у межах власних ресурсів майже неможливе, для розширення фінансових можливостей необхідно залучати додаткові позикові кошти, тому управління формуванням позикового капіталу - один із найважливіших функціональних напрямів регулювання фінансів.

Вибір джерел боргового фінансування та стратегії його залучення визначають основні принципи та механізми організації потоків підприємства.

Ефективність та гнучкість управління процесом формування позикових ресурсів створюють оптимальну фінансову структуру капіталу компанії та забезпечують ФСП.

Використовуючи ресурсно-управлінський підхід до УФСП, можна наголосити на залежності ефективності використання позикових ресурсів від якості управління компанією, що дає можливість створити основу для ефективного управління створенням позичкових ресурсів.

6. Ефективність податкового планування істотно впливає на рівень ФСП. Вищевказане визначено необхідністю вивчення УФСП у контексті прийняття податкових рішень, зокрема оцінити вплив податкової оптимізації (основа податкового планування) на показники ФСП за рахунок зниження податкової бази від податку на прибуток та нерухомість, зниження податків, що потрапляють «у собівартість», оптимізація інших податків.

Вибрані положення та концептуальні принципи сприяють здійсненню оперативної частини (співвідношення вхідних та вихідних потоків коштів у результаті фінансово-господарської діяльності), координаційної частини (аналіз потреби у фінансових ресурсах та їх структура в залежності від джерел залучення, оптимізації структури капіталу), а також контрольні заходи визначення рентабельності капіталу, фінансового важеля, ліквідності та платоспроможності, аналіз ефективності та результативності витрачання коштів)

функцій управління ФСП.

Так, основні положення концепції згруповано на рис. 3.1.

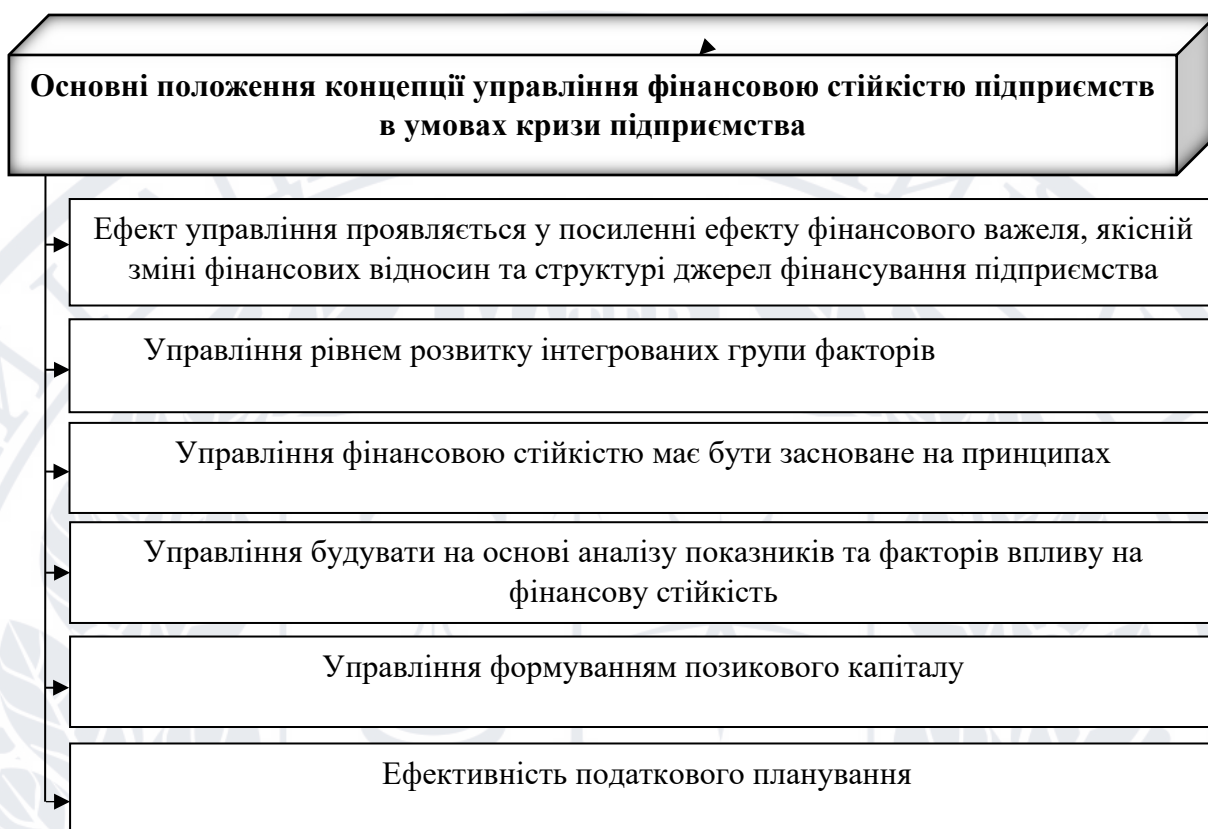

Рисунок 3.1 – Основні положення концепції управління фінансовою стійкістю підприємств

Джерело: складено автором

На основі цих положень розроблено відповідну концепцію щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств (рис. 3.2.).

Дані рис. 2 свідчать, що задля ефективного управління фінансовою стійкістю необхідно сформулювати мету, поставити завдання та визначити засоби та відповідні методи досягнення мети. Вся вказана сукупність і формує концепцію вдосконалення забезпечення фінансовою стійкістю підприємств.

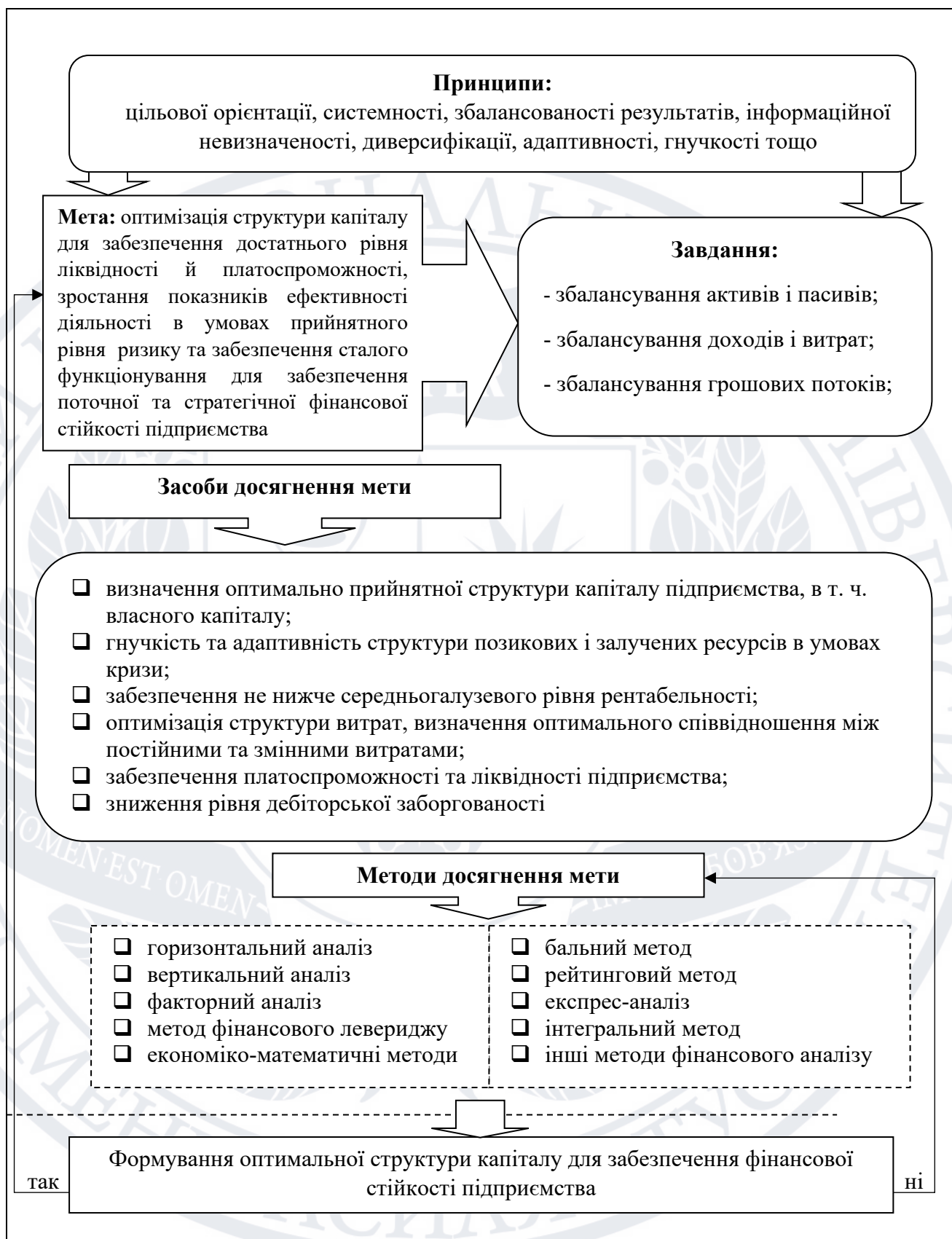

Рисунок 3.2 – Концепція вдосконалення забезпечення фінансовою стійкістю підприємств

Джерело: складено автором

Дані рис.3.2 свідчать, що задля ефективного управління фінансовою стійкістю необхідним є формування мети, формулювання завдань та визначення засобів та відповідних методів досягнення мети. Всі елементи сукупності і формують концепцію вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств, у тому числі і ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Отже, концептуальні положення та принципи мають безпосередній вплив на реалізацію оперативних, координаційних, а також контрольних функцій УФСП.

3.2 Моделювання впливу факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств

Для того, щоб зберегти або підвищити ФСП потрібне постійне дослідження чинників, якими спричинена поява негативних моментів та явищ у процесі розвитку українських компаній.

Важливий показник, який характеризує ФСП – коефіцієнт фінансового левериджу. Він характеризує кількість позикових ресурсів використаних задля того, щоб профінансувати активи компанії поряд із власними ресурсами.

Коефіцієнт фінансового левериджу Кфл – один із найбільш інформативних у наведеній групі коефіцієнтів. Більшому значенню коефіцієнта фінансового левериджу відповідає більша частка боргових ресурсів в загальній структурі капіталу, а отже, більший ризик структури капіталу.

Виконаємо факторний аналіз коефіцієнтів фінансового левериджу використавши модель ФСП, що базується на співставленні фінансової та нефінансової груп активів.

У табл. 3.1 наведено основні складові, що впливають на формування коефіцієнту левериджу.

Використовуючи дані табл. 3.1, розрахуємо по нижче наведеним формулам, вплив факторів на коефіцієнт левериджу.

Розрахуємо вплив кожного фактору на коефіцієнт фінансового левериджу ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Таблиця 3.1 – Основні фактори, що впливають на показник фінансового левериджу ТОВ «Агрона Фрут Україна», тис. грн.

Фактор	2019 р.	Базовий 2020 р.	Звітний 2021 р.
Нефінансові активи (НА)	378541	382368	410670
Фінансові активи (ФА)	378547	380817	377780
Позиковий капітал (ПК)	20047	33055	25875
Власний капітал (ВК)	534560	730130	762576

Джерело: складено автором на основі [49]

1. Вплив частки позикового капіталу у формуванні фінансової групи активів розраховується за формулою:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{ПК}{ФА} \right) = \left(\frac{ПК_1}{ФА_1} - \frac{ПК_0}{ФА_0} \right) \times \frac{ФА_0}{НА_0} \times \frac{НА_0}{ВК_0}, \quad (3.1)$$

Розрахуємо вплив частки позикового капіталу у формуванні фінансової групи активів ТОВ «Агрона Фрут Україна»:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{ПК}{ФА} \right) = \left(\frac{25875}{377780} - \frac{33055}{380817} \right) \times \frac{380817}{382368} \times \frac{382368}{730130} = -0,010$$

2. Вплив зміни співвідношення фінансових і нефінансових активів:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{ФА}{НА} \right) = \frac{ПК_1}{ФА_1} \times \left(\frac{ФА_1}{НА_1} - \frac{ФА_0}{НА_0} \right) \times \frac{НА_0}{ВК_0}, \quad (3.2)$$

Розрахуємо вплив зміни співвідношення фінансових і нефінансових активів ТОВ «Агрона Фрут Україна»:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{ФА}{НА} \right) = \frac{25875}{377780} \times \left(\frac{377780}{410670} - \frac{380817}{382368} \right) \times \frac{382368}{730130} = -0,003$$

3. Вплив зміни участі власного капіталу у формуванні нефінансових

активів:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{НА}{ВК} \right) = \frac{ПК_1}{ФА_1} \times \frac{ФА_1}{НА_1} \times \left(\frac{НА_1}{ВК_1} - \frac{НА_0}{ВК_0} \right), \quad (3.3)$$

Розрахуємо вплив зміни участі власного капіталу у формуванні нефінансових активів досліджуваного товариства:

$$\begin{aligned} \Delta \frac{ПК}{ВК} \left(\frac{НА}{ВК} \right) &= \frac{25875}{377780} \times \frac{377780}{410670} \times \left(\frac{410670}{762576} - \frac{382368}{730130} \right) \\ &= 0,063 \times (0,539 - 0,524) = +0,001 \end{aligned}$$

Отже, за рахунок збільшення суми власного капіталу, значення коефіцієнту фінансового левєриджу збільшилось на 0,001 пункт.

Розрахуємо загальну зміну фінансового левєриджу за формулою:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} = \frac{ПК_1}{ВК_1} - \frac{ПК_0}{ВК_0}, \quad (3.4)$$

Загальна зміна коефіцієнту фінансового левєриджу була наступна:

$$\Delta \frac{ПК}{ВК} = \frac{25875}{762576} - \frac{33055}{730130} = 0,033 - 0,045 = -0,012$$

Із вищенаведених розрахунків можна констатувати:

- за рахунок того, що зменшився розмір позикового капіталу коефіцієнт фінансового левєриджу ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021 році скоротився на 0,010 пунктів;
- за рахунок того, що зменшився розмір фінансових активів та скоротились нефінансові активи, значення коефіцієнту фінансового левєриджу знизилось на 0,003;
- за рахунок того, що збільшились нефінансові активи та власний капітал,

значення коефіцієнту фінансового левериджу збільшилось на 0,001.

Отже, за рахунок того, що збільшилась частка власних ресурсів та зменшилась частка позикового капіталу у структурі капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021 році значення коефіцієнту фінансового левериджу зменшилось на 0,012 пунктів.

Певний рівень ФСП забезпечується ліквідністю. Саме тому необхідно визначити чинники, що мають вплив на достатній рівень ліквідність активів ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Інформація для проведення факторного аналізу у ТОВ «Агрона Фрут Україна» наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Вихідна інформація для визначення впливу факторів на ліквідність активів ТОВ «Агрона Фрут Україна»

№	Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
		2019	2020	2021	
1	Оборотні активи, тис. грн.	434555	632037	614164	+179609
2	Короткострокові фінансові зобов'язання, тис. грн.	20047	29321	22358	+2311
3	Активи, тис. грн.	559555	763185	788450	+228895
4	Частка оборотних активів у валюті балансу (Чоа)	0,78	0,83	0,78	-
5	Частка короткострокових фінансових зобов'язань у валюті балансу (Чкфз)	0,04	0,04	0,03	-0,01

Джерело: складено автором на основі [49]

Використовуючи дані табл. 3.2 необхідно визначити, як змінився коефіцієнт поточної ліквідності за рахунок факторів першого порядку на основі формул 3.5-3.7.

$$K_{л0} = \frac{Чоа_0}{Чкфз_0}, \quad (3.5)$$

де $Чоа_0$ – частка оборотних активів у валюті балансу у минулому періоді;

$Чкфз_0$ – частка короткострокових фінансових зобов'язань у валюті

балансу у минулому періоді.

Визначимо вплив факторів на коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» у минулому періоді.

$$Кл_0 = \frac{0,83}{0,04} = 20,75$$

Наступна формула визначає вплив факторів на умовний коефіцієнт поточної ліквідності.

$$Кл_{ум} = \frac{Чоа_1}{Чкфз_0}, \quad (3.6)$$

де $Чоа_1$ – частка оборотних активів у валюті балансу у звітному періоді;

$Чкфз_0$ – частка короткотермінових фінансових зобов'язань у валюті балансу у минулому періоді.

Визначимо вплив чинників на умовний коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна».

$$Кл_{ум} = \frac{0,78}{0,04} = 19,5$$

Наступна формула визначає вплив факторів на коефіцієнт ліквідності у звітному періоді.

$$Кл_1 = \frac{Чоа_1}{Чкфз_1}, \quad (3.7)$$

де $Чоа_1$ – частка оборотних активів у валюті балансу у звітному періоді;

$Чкфз_0$ – частка короткострокових фінансових зобов'язань у валюті балансу у звітному періоді.

Визначимо вплив факторів на коефіцієнт поточної ліквідності у звітному періоді ТОВ «Агрона Фрут Україна».

$$Кл_1 = \frac{0,78}{0,03} = 26$$

Зміна рівня коефіцієнта поточної ліквідності загальна:

$$\Delta K_{\text{л}} = 26 - 20,75 = 5,25$$

у тому числі за рахунок зміни частки:

– оборотних активів:

$$19,5 - 20,75 = -1,25$$

– поточних зобов'язань

$$26 - 19,5 = 6,5$$

В цілому значення коефіцієнта поточної ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» змінилось на :

$$-1,25 + 6,5 = 5,25$$

Таким чином, зменшення частки оборотних активів на 5% призвело до скорочення коефіцієнта поточної ліквідності на 1,25 пунктів. Скорочення відсотка короткострокових зобов'язань у валюті балансу на 1% спричинило підвищення значення коефіцієнту поточної ліквідності на 6,5 пунктів. Загалом значення коефіцієнту поточної ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» зросло на 5,25 пунктів.

ФСП схильна до впливу величезної кількості різних факторів. Вони можуть бути класифіковані: за місцем виникнення на зовнішні та внутрішні, за важливістю результату на основні та другорядні, за структурою на прості та складні, за часом дії на постійні та тимчасові.

Ендогенні чинники безпосередньо пов'язані з організацією роботи самого підприємства.

Екзогенні не залежать від прийнятих менеджерами та фахівцями рішень. Компетенція та професіоналізм управлінських кадрів компанії, їх здатність враховувати зміни ендогенного та екзогенного середовища, узгодженість роботи колективу є, практично завжди, найважливішим фактором фінансової стійкості.

Зазначимо, що екзогенні чинники впливають на ендогенні, виражають себе через них, змінюючи кількісну оцінку останніх. Їх поділ дозволяє коректно оцінювати характер і рівень впливу на стійкість організації. Вести боротьбу з більшістю екзогенних факторів не під силу окремим підприємствам, але можна

проводити власну стратегію для мінімізації впливу негативних наслідків.

На фінансову стійкість організації мають вплив різноманітні чинники, які поділяють на дві групи: внутрішні і зовнішні. Зовнішні фактори підприємству не під силу регулювати, але завдяки розробці стратегії діяльності, яка враховує можливість настання цих факторів, можна мінімізувати їх наслідки для діяльності підприємства.

ФСП можна розглядати через призму ознак бізнес-моделі. Бізнес-модель повинна забезпечувати ФСП в коротко- і довгостроковому періоді. Якщо її атрибути перешкоджають цьому процесу, це означає, що модель не виконує принаймні частину своїх початкових припущень.

Представляючи неокласичний підхід до управління, метою компанії є отримання прибутку та створення вартості для акціонерів. Представлення такої позиції, виведеної з цієї концепції, чітко вказує на необхідність розробки бізнес-моделей з відносними фінансовими критеріями. Однак багато прикладів існуючих бізнес-моделей не підтверджують припущень про побудову підприємств, заснованих на надійних фінансових опорах. Міцні фінансові стовпи слід підтримувати шляхом створення відповідного середовища забезпечення ФСП.

Сприятливі обставини в контексті забезпечення ФСП через атрибути бізнес-моделі представлені нижче:

1. Бізнес-модель є ключовим елементом стратегічного управління компанією.
2. Бізнес-модель працює в мережевому середовищі (її компоненти обмінюються через мережу), в якому відбувається її постійне стратегічне оновлення.
3. Бізнес-модель підпорядковується здатності компанії постійно досягати передбачуваних результатів.
4. Бізнес-модель є платформою для діалогу та створення нових відносин із стейкхолдерами компанії.
5. Бізнес-модель співвідноситься зі стратегією та бізнес-процесами щодо

ефективного управління підприємством у довгостроковій та короткостроковій перспективі.

6. Бізнес-модель розробляється та впроваджується в міру розвитку інтелектуального і соціального капіталу на підприємстві.

7. Бізнес-модель динамічно формує інноваційне середовище на підприємстві.

Бізнес-моделі на початковому етапі можуть бути зовсім не орієнтовані на забезпечення ФСП. Впроваджувані бізнес-моделі, переважно у фазі зрілості, будуть орієнтовані на забезпечення ФСП. Фінансова стійкість підприємства може бути забезпечена тоді, коли підприємство є прибутковим.

Бізнес-модель повинна бути розроблена так, щоб забезпечити прибутковість компанії. Тоді однією з важливих складових бізнес-моделей буде структура витрат компанії.

ФСП з урахуванням параметра витрати в контексті бізнес-моделей потрібно розглядати з точки зору трьох груп підприємств:

- точка беззбитковості низька.
- зростає частка постійних витрат.
- великі господарські організації - дуже велика частка постійних витрат.

Критерій розміру компанії тут буде співвідноситися з впливом структури витрат в контексті бізнес-моделі.

Бізнес-модель великого підприємства, що характеризується низькою гнучкістю щодо структури витрат, більшою мірою буде наражатися на ризик втрати фінансової стійкості ніж це буде у випадку бізнес-моделей підприємств на початковому етапі розвитку.

Тому бізнес-моделі слід розробляти з урахуванням структури витрат протягом життєвого циклу. Вміле масштабування структури витрат у контексті бізнес-моделі в життєвому циклі підприємства буде ключовим завданням для тих, хто приймає рішення про впровадження бізнес-моделі.

Забезпечення ФСП на даний момент є одним із важливих пріоритетів кожної компанії. Важливим є його прагнення постійно залишатися на ринку,

досягаючи задовільних показників рентабельності бізнесу.

Для досягнення ФСП важливо керувати точкою беззбитковості, використовуючи бізнес-модель як елемент, що створює очікувану вартість для компанії. Тоді бізнес-модель стає визначальним фактором і платформою для подальшого розвитку і зростання компанії в довгостроковій і короткостроковій перспективі.

Розробка та реалізація фінансової стратегії мають бути основою УФСП, що дозволяє в перспективі підвищити стійкість організації від зовнішніх та внутрішніх чинників.

3.3 Інструменти управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи

Управління підприємствами здійснюється за допомогою інструментів. Під інструментами управління розвитком промислового підприємства розуміють засоби застосування для досягнення найефективнішого виконання функцій компанії за напрямками її розвитку, що співставленні з головними моментами політики та являють собою структурні елементи механізму управління її сталим розвитком [42, с.341].

В умовах нестабільності економіки, необхідно визначати ймовірність банкрутства. Підприємство може мати абсолютну фінансову стійкість до кризи, однак не витримати впливу кризової ситуації, тому прогнозувати банкрутство - необхідний захід в процесі УФСП.

Визначення довгострокової ФСП вимагає включення до показника різних моделей оцінки ймовірності банкрутства з метою постійного відстеження зміни фінансового ризику його настання. Через перебування всіх компаній під дією несприятливих зовнішніх та внутрішніх чинників, питання визначення ймовірності банкрутства підприємства є актуальним питанням сьогодення.

Модель інтегрального показника рівня загрози банкрутства, яку запропонував в 1968 році Едвард Альтман, є функцією від певних показників, які впливають на характеристику економічного потенціалу компаній і результати їх

роботи за аналізований період.

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,99X_5 \quad (3.8)$$

де X_1 – частка власних оборотних коштів в активах компанії;

X_2 – нерозподілений прибуток у загальному обсязі активів;

X_3 – частка прибутку (до сплати %, податків) у загальному обсязі активів;

X_4 – вартість акціонерного капіталу у загальному обсязі зобов'язань;

X_5 – виручка від реалізації в загальному обсязі активів [38, с.212].

В табл. 3.3 наведені результати оцінки вірогідності банкрутства по ТОВ «Агрона Фрут Україна».

Таблиця 3.3 – Показники прогнозування банкрутства за моделлю Альтмана по ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
	2019	2020	2021	
X_1	0,73	0,78	0,75	+0,02
X_2	0,72	0,78	0,80	+0,08
X_3	0,33	0,33	0,25	-0,08
X_4	0,96	0,96	0,97	+0,01
X_5	0,84	0,87	0,92	+0,08
Z	4,38	4,55	4,34	-0,04

Джерело: складено автором на основі [49]

Кожному значенню Z має відповідність певний рівень вірогідності банкрутства:

$Z < 1,8$ – вірогідність банкрутства є дуже високою,

$1,8 < Z < 2,7$ – вірогідність банкрутства є високою,

$2,7 < Z < 3,0$ – вірогідність банкрутства є низькою,

$Z > 3,0$ – вірогідність банкрутства є дуже низькою [38, с.212].

Дані табл.3.3 свідчать, що у досліджуваному товаристві у звітному періоді була дуже низька ймовірність банкрутства. Отже, товариство мало стійке фінансове становище.

Основною проблемою вітчизняних підприємств є низький рівень

показників фінансової стійкості, зумовлений недостатністю обсягу власних ресурсів для того, щоб профінансувати діяльність господарюючих суб'єктів. Оптимальність співвідношення у структурі капіталу сьогодні є актуальною проблемою для переважної більшості підприємств, основні критерії якої - максимізувати рівень фінансової рентабельності, що прогнозується, та мінімізувати вартість капіталу. При цьому одним із стратегічних завдань підприємств є досягнення оптимальності у співвідношенні власного та позикового капіталу, яке забезпечить як максимальність рівня фінансової рентабельності, так і належний рівень фінансової стійкості, а відтак і її зміцнення.

Метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на отримання довгострокових джерел фінансування та, таким чином, надання власникам капіталу максимальної ринкової оцінки вкладених коштів. Зважаючи на той факт, що основна мета оптимізації структури капіталу - оптимальні частки власного та позикового капіталу, необхідно виділити основні завдання оптимізації структури капіталу:

- формувати необхідну структуру капіталу, що забезпечує стійкий розвиток компанії;
- забезпечити умови, за яких компанія отримуватиме максимальну величину прибутку.

Оптимізація структури капіталу є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, що полягає у встановленні взаємозв'язку між вартістю власних ресурсів компанії та вартістю отриманих коштів, виходячи з їх повернення у майбутньому, що дозволяє досягти максимальної ефективності діяльності компанії.

Визначимо оптимальну структуру капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр. за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вихідну інформацію для обрахунків наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Вихідна інформація для визначення структури капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показник	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	125000	22,34	131148	17,18	174286	22,10
Оборотні активи:	434555	77,66	632037	82,82	614164	77,90
- постійна частина	131237	23,45	251220	32,91	236384	29,98
- змінна частина	303318	54,21	380817	49,91	377780	47,92
Сукупний капітал	559555	100,0	763185	100,0	788450	100,0

Джерело: складено автором на основі [49]

Враховуючи дані у табл. 3.4, необхідно розрахувати величину власного та позикового капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр. за допомогою використання різнобічних варіантів для фінансового забезпечення конкретних груп активів.

Таблиця 3.5 – Розмір капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2019 – 2021 рр. за мінімізацією рівня фінансового ризику

Показник	Роки			Відхилення 2021р. від 2019р. (+,-)
	2019	2020	2021	
Загальна сума активів, тис. грн.	559555	763185	788450	+228895
Необоротні активи, тис. грн.	125000	131148	174286	+49286
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	131237	251220	236384	+105147
Власний капітал + довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	539508	733864	766092	+226584
Короткостроковий позиковий капітал, тис. грн.	20047	29321	22358	+2311
Частка власного капіталу, %	96,42	96,16	97,16	0,74
Частка позикового капіталу, %	3,58	3,84	2,84	-0,74

Джерело: складено автором на основі [49]

Фінансування змінної частини оборотних активів відбувається переважно за рахунок короткострокових позикових сум капіталу, при використанні консервативного підходу – часткове використання суми власного капіталу. Постійну частину оборотних активів, як правило, цілком фінансують за рахунок власних ресурсів і довгострокових позикових коштів.

У табл. 3.6 розглянуто основні підходи до фінансування активів досліджуваного товариства.

Таблиця 3.6 – Підходи до фінансування активів ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Вид активу	Частка активу у 2021р., %	Підходи до фінансування активів		
		агресивний	помірний	консервативний
Необоротні активи	22,10	40% – ДПК 60% – ВК	20% – ДПК 80% – ВК	10% – ДПК 90% – ВК
Постійна частина оборотних активів	29,98	50% – ДПК 50% – ВК	25% – ДПК 75% – ВК	100% – ВК
Змінна частина оборотних активів	47,92	100% – КПК	100% – КПК	50% – ВК 50% – КПК

Джерело: складено автором на основі [49]

Для визначення нормативного значення коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності і фінансового левериджу потрібно виходити з фактично сформованої структури активів і загальноприйнятої сукупності підходів до їх фінансування.

Далі визначаємо нормативну величину коефіцієнту концентрації власного ($K_{ВК}$), концентрації залученого (позикового) капіталу ($K_{ЗК}$) і фінансового левериджу ($K_{ФЛ}$) у 2021 році при різних підходах до фінансування у ТОВ «Агрона Фрут Україна».

а) при агресивній політиці фінансування активів:

$$K_{ВК} = 22,10 \times 0,6 + 29,98 \times 0,5 + 47,92 \times 0 = 28,25\%;$$

$$K_{ЗК} = 22,10 \times 0,4 + 29,98 \times 0,5 + 47,92 \times 1 = 71,75\%;$$

$$K_{ФЛ} = 71,75 / 28,25 = 2,54\%;$$

б) при помірній політиці фінансування активів:

$$K_{ВК} = 22,10 \times 0,8 + 29,98 \times 0,75 + 47,92 \times 0 = 40,17\%;$$

$$K_{ЗК} = 22,10 \times 0,2 + 29,98 \times 0,25 + 47,92 \times 1 = 59,84\%;$$

$$K_{ФЛ} = 59,84 / 40,17 = 1,49\%;$$

в) при консервативній політиці фінансування активів:

$$K_{ВК} = 22,10 \times 0,9 + 29,98 \times 1 + 47,92 \times 0,5 = 73,83\%;$$

$$K_{\text{зк}} = 100 - 73,83 = 26,17\%;$$

$$K_{\text{фл}} = 0,35\%.$$

У результаті проведених розрахунків коефіцієнтів концентрації власного та залученого капіталу отримали структуру капіталу товариства, яка повинна впливати на мінімізацію рівня фінансового ризику ТОВ «Агрона Фрут Україна» за даних умов фінансування.

Виходячи з великої фактичної частки власного капіталу у структурі активів, то досліджуване товариство у своїй діяльності наближається до використання консервативної політики фінансування активів.

Однак, розрахунки показали, що в кінці 2021 року частка власного капіталу товариства становила 97,16%, що суттєво вище від оптимального значення при компромісному типі політики (73,83%).

Таким чином, товариство має реальну частку власного капіталу у 2021 році вищу за потребу на 23,33 %. Частка позикового капіталу, відповідно нижче розрахованого значення на 23,33 %.

Оцінка практичної значущості пропозицій показала, що при діагностиці банкрутства товариства його ймовірність виявилася дуже низькою, а ТОВ «Агрона Фрут Україна» фінансово стійким підприємством. Стосовно структури капіталу, то товариством за основу взято компромісну політику фінансування активів, однак частка власного капіталу перевищила нормативне значення майже на 25%.

Рекомендовано та запропоновано для вдосконалення організації управління фінансовою стійкістю у ТОВ «Агрона Фрут Україна» наступні заходи:

1. В умовах нестабільності економіки, необхідно визначати ймовірність банкрутства. Підприємство може мати абсолютну фінансову стійкість до кризи, однак не витримати впливу кризової ситуації, тому прогнозувати банкрутство - необхідний захід в процесі УФСП

2. Одним із стратегічних завдань підприємств є досягнення оптимальності у співвідношенні власного та позикового капіталу, яке забезпечить як

максимальність у рівні фінансової рентабельності, так і належний рівень ФСП, а відтак і її зміцнення.

3. Вибір показників результативності, які необхідно досягти задля забезпечення заданого рівня ФСП.

4. Визначення та аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, що мають безпосередній вплив на ФСП, виявити їх взаємозв'язок та пріоритетність.

Висновки до розділу 3

В третьому розділі роботи розроблено концепцію УФСП; оцінено вплив факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств за допомогою моделювання, а також визначено інструменти управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи.

Виділено основні положення концепції управління фінансовою стійкістю підприємств. Доведено, що концептуальні положення та принципи мають безпосередній вплив на реалізацію оперативних, координаційних, а також контрольних функцій УФСП.

Встановлено, що на фінансову стійкість товариства впливає велика кількість факторів. Визначено вплив факторів на коефіцієнт фінансового левериджу та коефіцієнт поточної ліквідності.

Виділено рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення організації управління фінансовою стійкістю у ТОВ «Агрона Фрут Україна».

ВИСНОВКИ

В результаті написання кваліфікаційної роботи, можна зробити наступні висновки.

1. Розглянуто теоретичні основи управління фінансовою стійкістю підприємства.

Запропоновано власне розуміння поняття «фінансова стійкість підприємства». Це є комплексною інтегральною характеристикою фінансового стану підприємства, яка показує спроможність мобілізувати фінансові ресурси під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів середовища, в умовах мінімального ризику для здійснення підприємницької діяльності, формувати позитивні фінансові результати та збільшувати сукупну вартість бізнесу.

Запропоновано власне розуміння поняття «управління фінансовою стійкістю підприємства» - це є системою принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, щодо процесу забезпечення постійного зростання результату діяльності, збереження платоспроможності та кредитоспроможності, підтримання фінансової рівноваги та збільшення сукупної вартості бізнесу.

2. Визначено, що для того, щоб провести ефективну характеристику ФСП необхідне використання не одного методу, а комплексу показників. Самими розповсюдженими методами є метод абсолютних та відносних показників. Перший базується на тому, що потрібно визначити трикомпонентний тип ФСП, а другий заснований на проведенні оцінки та аналізу сукупності коефіцієнтів, що дозволяють дійти висновків щодо ФСП.

Комплексна діагностика ФСП на основі аналізу системи показників дасть змогу суттєво підвищити ефективність процесу управління ФСП як у поточному, так і в довгостроковому періоді, забезпечити високий рівень інвестиційної привабливості та фінансової безпеки підприємства.

3. Особливе значення в сучасних умовах приділяють забезпеченню ФСП промисловості. Основною метою діагностики фінансової стійкості є оцінювання

стабільності функціонування підприємства у поточному періоді та на перспективу.

Аналіз абсолютних показників показав, що підприємства промисловості у 2019-2021 рр. мали нестійке фінансове становище, що свідчить про наявність певних проблем з джерелами фінансування.

Аналіз підприємств промисловості показав, що вони мають позитивну динаміку зміни суми власного капіталу та негативну динаміку зміни власного оборотного капіталу.

Встановлено, що підприємства промисловості можуть бути охарактеризовані нестійким фінансовим становищем, оскільки за результатами діяльності величини запасів та витрат перевищили величини джерел формування запасів. Отже, компанії мають проблеми з джерелами фінансування.

Аналіз відносних показників визначив, що підприємства промисловості є залежними від кредиторів. Низьке значення коефіцієнту ФСП свідчило про високий ризик втрати платоспроможності, оскільки фінансування лише 40-43% активної частини відбувалось власним капіталом і довгостроковими зобов'язаннями.

4. Промисловим підприємством, яке було обрано об'єктом дослідження є ТОВ «Агрона Фрут Україна», що спеціалізується на переробці фруктів та ягід та включає в себе повний цикл робіт з: переробки фруктів та ягід; випуску готової продукції з фруктів та ягід. Метою ТОВ «Агрона Фрут Україна» є забезпечення його багатонаціональних і регіональних клієнтів продукцією найкращої якості, оптимальним сервісом та інноваційними ідеями з розробки продуктів і створення власного унікального досвіду.

Аналіз діяльності товариства показав, що товариство є прибутковим та фінансово стійким, власних оборотних коштів на підприємстві є достатньо для здійснення діяльності.

При визначенні типу фінансової стійкості встановлено, що товариство має абсолютну фінансову стійкість.

5. Інтегральну оцінку фінансової стійкості ТОВ «Агрона Фрут Україна»

було проведено з використанням бального, рейтингового методу та експрес-аналізу.

Бальний метод показав, що досліджуване товариство «Агрона Фрут Україна» протягом 2019-2021 рр. відносилось до II класу підприємств, які демонстрували деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядалися як ризиковані.

Рейтинговий метод показав, що рейтингове число у звітному році збільшилось, отже фінансова стійкість підприємства покращилась.

Експрес – аналіз показав, що ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2019-2021рр. мало приріст індикатора фінансової стійкості та стійкий стан.

Розрахунок узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості вказав на збільшення фінансової стійкості досліджуваного товариства.

Отже, товариство у 2019-2021 рр. мало стійкий фінансовий стан, а також збільшення фінансової стійкості.

6. Визначено основні положення концепції вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств та розроблено алгоритм управління фінансовою стійкістю товариства.

Задля ефективного управління фінансовою стійкістю необхідним є формування мети, формулювання завдань та визначення засобів та відповідних методів досягнення мети. Всі елементи сукупності і формують концепцію вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств, у тому числі і ТОВ «Агрона Фрут Україна».

7. Визначено вплив факторів на коефіцієнт фінансового левериджу та коефіцієнт поточної ліквідності. Зменшення частки оборотних активів на 5% призвело до скорочення коефіцієнта поточної ліквідності на 1,25 пунктів. Скорочення частки короткострокових зобов'язань у валюті балансу на 1% спричинило підвищення значення коефіцієнта поточної ліквідності на 6,5 пунктів. Загалом значення коефіцієнту поточної ліквідності ТОВ «Агрона Фрут Україна» зросло на 5,25 пунктів.

За рахунок зменшення позикового капіталу коефіцієнт фінансового

левериджу ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021 році скоротився на 0,010 пунктів; за рахунок зменшення фінансових активів та скорочення нефінансових активів - на 0,003 пункти; збільшились нефінансові активи та одночасно збільшився власний капітал, підвищились значення коефіцієнту фінансового левериджу на 0,001 пункт. В цілому за рахунок того, що збільшилась частка власного капіталу та відповідно зменшилась частка позикового капіталу у структурі капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна» у 2021 році коефіцієнт фінансового левериджу зменшився на 0,012 пунктів.

8. При діагностиці банкрутства товариства його ймовірність виявилася дуже низькою, а ТОВ «Агрона Фрут Україна» фінансово стійким підприємством. Стосовно структури капіталу, то товариством за основу взято компромісну політику фінансування активів, однак частка власного капіталу перевищила нормативне значення майже на 25%.

Рекомендовано та запропоновано для вдосконалення організації управління фінансовою стійкістю у ТОВ «Агрона Фрут Україна» наступні заходи:

- оптимізація структури капіталу ТОВ «Агрона Фрут Україна»;
- визначення впливу факторів на забезпечення фінансової стійкості підприємств;
- пошук інструментів управління фінансовою стійкістю підприємств;
- аналіз корпоративних зв'язків товариства та деяке їх послаблення в аспекті управління;
- зниження собівартості продукції (стратегія економії витрат) задля підвищення конкурентоспроможності на ринку збуту;
- виготовлення нових видів продукції для задоволення споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М.І., Василькова К.Ю., Янцевич А.А. Внутрішні та зовнішні фактори фінансової стійкості монопродуктової компанії. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 312-319.
2. Saungweme M. Factors influencing financial sustainability of local NGOs: The case of Zimbabwe (Doctoral dissertation, Stellenbosch: Stellenbosch University). 2014.
3. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 398 с.
4. Байгузіна Л.З., Шакирова А.В. Сущность и содержание финансовой устойчивости предприятия. *Тенденции развития науки и образования*. 2017. №11 (22). С 67-69
5. Белялов Т. Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. № 12 (22), 2 т. С. 22-26.
6. Бержанір І.А. Діагностика фінансової стійкості підприємств України. *Інноваційна економіка*. 2013. № 10. С. 34–39.
7. Бондарева Т.І. Управління фінансовою стійкістю підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип.35. С.85-90.
8. Бугай В. З., Резанов Е. О. Основні напрями збереження фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. *Економічний простір*, 2019. №142, С. 112–122. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/55>.
9. Великий Ю.М., Чемчикаленко Р.А., Берегович В.Р. Оцінка стану фінансової стійкості вітчизняних підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск № 23. С. 465-469.
10. Вепренцова К.А. Особливості визначення фінансової стійкості на прикладі підприємств фармацевтичної промисловості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2018. № 1 (51). С. 176–182.
11. Верна В.В. Управление финансовой устойчивостью предприятий URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/93978/24->

[Verna.pdf?sequence=1](#) (дата звернення 25.09.2022)

12. Весельська К. Методика визначення показників фінансової стійкості підприємства. Економічний аналіз: зб. наук. Праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. Вип. 10. Ч. 4. С. 234-238.

13. Гнеушева І. Сучасні підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 8, ч. 2. С. 86–90.

14. Готра В.В., Ріпич В.В., Дячок А.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219-223.

15. Гурджиян А.А. Управление финансовой устойчивостью предприятия: системный подход. *Проблемы экономики и менеджмента*. 2015. №1. С.48-52

16. Держкомстат. Офіційний сайт. <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 17.09.2022)

17. Держкомстат. Офіційний сайт. Промислове виробництво. https://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/prom/Prom_vur.pdf (дата звернення 23.09.2022)

18. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль, 2009. 316 с.

19. Довбня С.Б., Сидоренко Є.К. Формування ієрархічної системи діагностики фінансової стійкості підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 1(18). С. 108-114.

20. Докієнко Л. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 14. С. 25-31.

21. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. URL: file://C:/Users/User/Downloads/efek_2014_2_7.pdf. (дата звернення 30.09.2022)

22. Дугушкина А.Н., Тимагина Ю.А. Современные проблемы обеспечения

финансовой устойчивости предприятия и пути их решения. *Сборник статей и тезисов докладов научно-практической конференции молодых ученых и преподавателей*. 2018. № 1. С. 50-55

23. Журавльова О.Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній. *Ринок цінних паперів України*. 2013. № 1–2. С. 39-45.

24. Ізюмська В. Управління фінансовою стійкістю підприємств. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип.34. С.68-73.

25. Киров А.В. Управление финансовой устойчивостью предприятия: теоретические аспекты. *Вестник ВГУ*. 2011. № 1 (18). С.154-159

26. Кисилевський Д. Україні потрібна потужна переробна промисловість URL: <https://minprom.ua/news/285402.html> (дата звернення 17.09.2022)

27. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт фінансової стійкості. Онлайн-журнал «Financial Analysis online» URL: https://www-finalon-com.translate.google.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikov/349-koeffitsient-finansovoj-stijkosti?_x_tr_sl=uk&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення 11.10.2022)

28. Ковалева К.С. Финансовая устойчивость предприятия, проблемы ее оценки и применения показателей URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Kl4EY59WPT0J:https://core.ac.uk/download/pdf/53079254.pdf+&cd=12&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera> (дата звернення 30.09.2022)

29. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 914-918.

30. Косарева І.П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 678-682.

31. Кракос Ю. Б. Методичні рекомендації щодо оцінювання фінансової стійкості на прикладі підприємства фармацевтичної промисловості. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 89-94.

32. Крейнина М. Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений. *Финансовый менеджмент*. 2015. № 2. С. 32-36.

33. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості як динамічної характеристики банку. *Вісник УАБС*. 2015. № 1 (22). С. 75-78.
34. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства. *Сучасна економіка*. 2011. № 1. С. 107–112.
35. Лисевич С. Г. Управління фінансовою стійкістю та фактори, що впливають на неї. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Вип. 1 (6), Т. 2. С. 211–215.
36. Мазур К.В., Мухіна О.В. Розробка маркетингової стратегії сільськогосподарського підприємства агропродовольчого комплексу. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7605> (дата звернення 16.09.2022)
37. Масленніков Є.І. Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_47 (дата звернення 15.09.2022)
38. Милютіна Л.А. Финансовая устойчивость предприятия как ключевая характеристика финансового состояния. *Вестник университета*. 2017. №5. С.153-156
39. Подрез О. І. Інструменти управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія та практика застосування. *Бізнес Інформ*. 2019. №2. С. 340-347.
40. Приб К.А. Діагностика в системі управління: навчальний посібник. Ін-т підгот. кадрів держ. служби зайнятості України. Київ: ЦУЛ, 2016. 431 с.
41. Родионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В. М. Родионова, М. А. Федотова. М. : Перспектива, 2009. 98 с.
42. Русіна Ю. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають. *Международный научный журнал*. 2015. № 2. С. 91–94.
43. Стрішенез О. 2018. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3, 15. С. 58–65. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411->

4014-2018-03-58-65.

44. Сташкевич Н.М. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет*. 2014. № 5. С. 117–129.

45. Стефанишин О. Фінансова стійкість підприємств сфери торгівлі як передумова їхнього розвитку: висновки для фінансового забезпечення. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2. С. 99-103.

46. ТОВ «Агрона Фрут Україна». Офіційний сайт. Фінансова інформація. URL: <https://ua.agrana.com/pro-nas/finansova-informacija> (дата звернення 15.09.2022)

47. Уманська В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/177.pdf> (дата звернення 15.09.2022)

48. Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад. : Н.Л. Марусяк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.

49. Цугунян А. М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С. 45–53.

50. Челишева Т.В. Фінансова стійкість страхової компанії та умови її забезпечення. *Економічні науки*. 2013. № 3. URL: http://www.rusnauka.com/18_ADEN_2013/Economics/3_141696.doc.htm (дата звернення 18.09.2022)

51. Чемчикаленко Р.А. Особливості оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. Вип. 32. С.379-385

52. Omeri K. L. Factors influencing the sustainability of Non-governmental organizations: A survey of NGOs in Nakuru County, Kenya. *Journal of Economics, Commerce and Management*, 2015. 3(9), pp. 704-744.

53. Шийко В.І. Вдосконалення методики оцінювання фінансової стійкості підприємств галузі електроенергетики. *Ефективна економіка*. 2018. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/78.pdf (дата звернення 28.10.2022)

54. Шпаковський А.О. Фінансова стійкість як кінцева мета реструктуризаційних процесів у банках України. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 1. С. 182–185.

55. Юрчишена Л. Теоретичні засади фінансової стійкості університетів. *Вісник економіки*. 2022. Вип.1. С.22-37

56. Nikola S.O. Financial stability of the enterprise and ways of its maintenance in Ukraine. Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2019. Pp. 342-346.

57. Nikola S.O. Evaluation and ways to increase financial stability of the enterprise URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/31332/1/116-118.pdf> (дата звернення 21.05.2022)

58. Zhiyi Dai Research and Forecast Analysis of Financial Stability for Policy Uncertainty. URL: <https://downloads.hindawi.com/journals/cin/2022/8799247.pdf> (дата звернення 24.05.2022)

59. Zabolotnyy S, Wasilewski M. The Concept of Financial Sustainability Measurement: A Case of Food Companies from Northern Europe. Sustainability. 2019. 11(18):5139. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11185139>

60. Yurchyshena L., Shaulska L., Naumova M. Using R programming language to cluster of universities based on sustainability potential. 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, SLOVAKIA, 26-28 September 2022

Таблиця А.1 - Відносні показники фінансової стійкості

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків нових форм фінансової звітності	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт.}$	Власний капітал / Пасиви	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел	Збільшення має бути $K_{авт.} > 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{фін. зал.}$	$1 - K_{авт.}$	$1 - K_{авт.}$	Ступінь залежності підприємства від зовнішніх зобов'язань	Зменшення
3. Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{фін. риз.}$	Позиковий капітал / Власний капітал	$\text{р. } 1595 + \text{р. } 1695 + \text{р. } 1700 / \text{р. } 1495$	показує кількість позикових коштів, залучених підприємством на 1 гривню вкладених в активи власних коштів	$< 0,5$ Критичне значення при 1
4. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	$K_{ман. в. к.}$	Власні обігові кошти / Власний капітал	$\Phi 1, (\text{р. } 1495 - \text{р. } 1095) / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495$	Частка власних обігових коштів у власному капіталі	Збільшення; має бути $K_{ман. в. к.} > 0,5$
5. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	$K_{п. д. в.}$	Довгострокові зобов'язання і забезпечення / Необоротні активи	$\text{р. } 1595 / \text{р. } 1095$	Показує частину основних засобів та інших необоротних активів, яка профінансована зовнішніми інвесторами	Високе значення показника є нормальним
6. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$K_{зал. поз. к.}$	Довгострокові зобов'язання і забезпечення / власний капітал + довгострокові зобов'язання	$\text{р. } 1595 / (\text{р. } 1495 + \text{р. } 1595)$	Залежність від інвесторів	Зниження
7. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	$K_{фін. зал. капіталіз. дж.}$	Власний капітал/власний капітал + довгострокові зобов'язання	$\text{р. } 1495 / (\text{р. } 1495 + \text{р. } 1595)$	Залежність від інвесторів	Зростання
8. Коефіцієнт питомої ваги власних коштів і довготермінових зобов'язань	$K_{пит. ваги в. к. д. з.}$	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання та забезпечення / Баланс	$\text{р. } 1495 + \text{р. } 1595 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$		Зростання
9. Коефіцієнт поточної заборгованості	$K_{поточн. заб.}$	Поточні зобов'язання / Баланс	$\text{р. } 1695 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$	Відображає боргове навантаження на капітал підприємства	Зростання

Продовження додатку А.1

1	2	3	4	5	6
10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{конц.п.к.}}$	Позиковий капітал / Пасиви	Ф. № 1, р.1595 + р. 1695 + р. 1700 / Ф. № 1, р. 1900	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів; скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення, необхідно аналізувати в залежності від конкретної ситуації
11. Коефіцієнт страхової стабільності капіталу (страхування бізнесу)	$K_{\text{конц.п.к.}}$	Резервний капітал/Баланс	р. 1415 / Ф. № 1, р. 1900		Підвищення
12. Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фін.ст.}}$	Власний капітал + довгострокові зобов'язання / Пасиви	Ф. № 1, р.1495 + р. 1595 / Ф. № 1, р. 1900	Частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	має бути $K_{\text{фін.ст.}} = 0,85-0,90$